

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 27. ČERVENCE 1938

ZA KČ 2.—

Proč chtějí být všichni neutrální?

JAN MÜNZER

John Bull jde na kontinent

PETR BILÝ

Španělská tragedie

GEORGES BERNANOS

Statisíce hledají zemi nikoho

MILENA JESENSKÁ

Německá cesta za naftou — přes Maďarsko?

Český kapitál do severních Čech? E. VYŠKOVSKÝ

Netrpělivý západ — O bojkotu — ale střízlivě — Kdo potlačuje naše Němce?

Dva roky španělské občanské války — Zápas s časem — Slovenský hlas

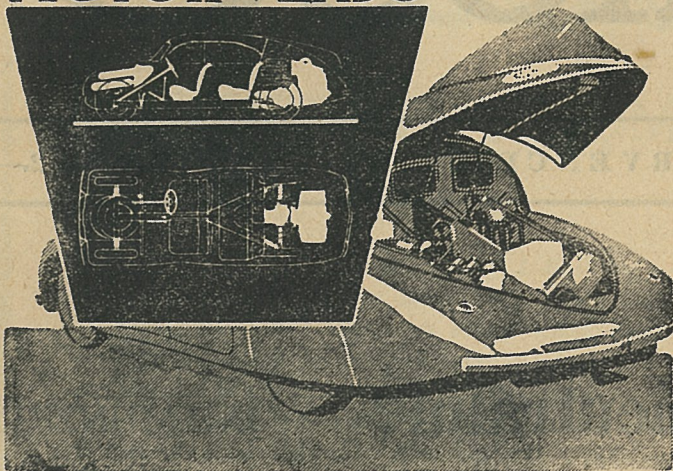
Odpověď Češce ze Slovenska — Proč se paní Lebrunová hluboce klaní

Jedny prázdniny - malá porce!

Máte-li před dovolenou nebo už po dovolené, dopřejte si každý večer aspoň „malou porci“ prázdnin. Přijďte do Zavadilova lodního restaurantu, lodní kavárny, lodního baru a vinárny. Najdete je na dvou luxusních parolodích v přístavu na Palackého nábřeží, poblíž Jiráskova mostu. Kotví tam už od 8 hod. večer - možno parkovat. Přijďte - přijďte!

Zavadilovy lodní restauranty

MOTOR VZADU

U převážné většiny automobilů jsou zadní kola koly hnacími. U motoru uloženého vzadu naskytuje se proto při současném přeložení převodů vzad, možnost výstavby uzavřeného pohonného agregátu, který uspoří dlouhé převádění pohonné síly. Novodobé účelné tvary automobilů Tatra přímo nabádají k ukončení karoserie proudnicovým tvarem pro lepší využití. Přeložením motoru vzad uskutečnil se i dávný požadavek umístění sedadel mezi dvojicemi kol, v pásmu nejméně ztíženého kmitání vozu a tudíž i největšího jízdního komfortu. U Tatr nemůže nastat přetížení zadní osy, protože vzduchem chlazené motory Tatra jsou stavěny tak lehké, že se již přibližují, pokud se týká výkonové váhy, velmi leteckým motorům a nevází nikterak více, než benzinová nádrž a nosič zavazadel u jiných vozů na téměř místě umístěné. Nízkou vahou motoru Tatra je dosaženo nižší váhy celého vozu, menší spotřeby pohonných látek, větší akcelerace i rychlosti, snadnější ovladatelnosti i fídelnosti atd. Každé zastoupení Tatra předvede Vám ochotně a nezávazně uvedené i další přednosti automobilů

TATRA

vozů zvláštních předností a kvalit

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen
MUDr. K. STEINBACH
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

OBSAH 29. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: B. PALKOVSKÝ: Rozhled po světě. — K. NEDVĚD: Němec, který zůstal demokratem. — WILLI SCHLAMM: Spisovatelé u vojáků. — G. W. PRICE: Hitler po lidské stránce. — OTTO RÄDL: Co dělá Eden? — Z. SMETÁČEK: „Pražská pistole“ a srdce Německa. — Dva pohřby. — Dva německé plány. — Hudba k sletovým prostným. — Odpověď Češce ze Slovenska. — Jak se jim vede?

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

Zrcadlové sklo

Zrcadla

Stavební sklo všech druhů

Skleněné obklady stěn Miropak

Neo-Triplex

netříštitelné autosklo

Mirit bezpečnostní sklo

Wolf a Štětka nást., akc. spol.

PRAHA II, Truhlářská ul. 16. Tel. 600-97 a 631-79

nové knihy

politické - hospodářské
sociologické
vědy právní a státní

NITTI FRANCESCO, La désagrégation de l'Europe. Essai sur des vérités impopulaires. 19 X 12 cm, 564 stran,	Brož. Kč 25.—
DUCHÈNE ALBERT, Histoire des finances coloniales de la France. 23 X 14 cm, 313 str.,	Brož. Kč 40.—
DUPUY ERNEST R., ELIOT FIELDIN G., Si la guerre éclatait. (If War Comes.) 23 X 14 cm, 369 stran	Brož. Kč 40.—
TROCÈME MICHEL, Le financement des Grandes Coopératives Françaises de Consommation. 25 X 17 cm, 227 str.,	Brož. Kč 30.—
FRISCHAUER WILLI, Twilight in Vienne. 23 X 14 cm, 320 stran	Váz. Kč 100.—
HOGBEN LANCELOT, F. R. S., Political Arithmetic. A symposium of population studies. 24 X 16 cm, 531 stran	Váz. Kč 240.—
SCHACHER DR., GERHARD, Germany pushes south-east. 19 X 13 cm, 256 str.	Váz. Kč 60.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I, Národní 11

Doták také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Proč chtějí být všichni neutrální

Musíme rozlišovat dvojí druh pacifismu, chceme-li pochopit smysl hojných snah o neutralitu v dnešním světě. Pacifista činný si přeje a usiluje o to, aby pokud možno nikde ve světě nevznikla válka. Pokud možno: československý činný pacifista může sám o sobě jen málo přispět k dohodě mezi Bolívií a Paraguají. Trpný pacifista stará se výlučně o to, aby válka nevznikla v jeho vlastní zemi nebo se jí nedotkla, a ohruje nos nad československým pacifistou, který se o Gran Chaco, předmět sporu mezi Bolívií a Paraguají, vůbec jen stará.

Dále i dnes ještě je slyšet hlasy těch dobrých lidí, jež Masaryk nazýval vrtáky, a kteří jsou slušněji nazýváni radikálními pacifisty. Jejich heslem je dokonalé odzbrojení vlastní země, a to i tehdy, když celý okolní svět trčí ve zbrani. Podobají se oněm poněkud slabomyslným lidem, kteří příkazují odstranit z blízkosti všechnu vodu, když v sousedství zuří požár. Jejich heslem totiž také je: Neahas, co tě nepálí.

Jak vidět, hlavní rozdíl je v tom, zda někdo či některá země chce mír jen pro sebe nebo pro svět. Bylo by nespravedlivé, kdybychom v tomto ohledu posuzovali všechny země stejně. Světovládná Velká Británie, mající své zájmy rozestrkány po všech světadílech, má pokud jde o světový mír, jistě jiné povinnosti (i zájmy) než na příklad vnitrozemní Československo nebo Švýcarsko. Když se v roce 1933 začala mezinárodní situace dávat do pohybu, bylo zcela přirozené, že menší evropské země pozorovaly, jak se bude chovat Anglie a jiné velmoci, zvláště Francie a Spojené státy. Příklad, který tyto velmoci daly, povzbuzoval menší země k úvahám o neutralitě. Jediný pokus, jenž byl učiněn, aby svět prováděl činný pacifismus, směřující proti válce kdekoli ve světě, Barthouův plán bezpečnosti, východní pakt, zahrnující většinu zemí mezi Paříží a Moskvou, byl zmařen, zvláště Polskem. Příklad, jenž byl předtím dán velmocemi, působil již příliš silně, aby se Barthouův pokus o hromadnou bezpečnost byl mohl uskutečnit.

Typ americké neutrality.

Tábor neutrálnů byl velmi silný zvláště v Anglii a Americe. Amerika si dokonce dala zákon o neutralitě, jenž bude pro budoucího historika nevyčerpatelným zdrojem podivu pro naivnost, s níž farmáři středního západu hledali závoru, která by je jistě, ale jistotně mohla zabezpečit proti tomu, aby Spojené státy nebyly, jak se říká „zavlečeny do války za cizí zájmy“. Americký zákon o neutralitě je jeden z nejčirějších výronů sobectví. Zakazoval dodávat zbraně válčícím zemím, a to stejně zemi napadené, jako zemi útočící. Což znamená, že nesmíme podávat zbraň člověku, na něhož se řítí vrah. Neočekávaným důsledkem tohoto zákona bylo na příklad, že Japonsko válčí s Čínou, aniž jí válku vyhlásilo, a proto, aby Japonsko mohlo v Americe kupovat aspoň tu trochu zbraní, jež jsou američtí zbrojaři ochotni dodat nejnebezpečnějšímu

odpůrci své země. (Většina jich je organizována v Hooverově republikánské straně a potvrzují si vzájemně, že jsou velcí vlastenci, zatím co Roosevelt je jim rudý.)

Americké diskuse o neutralitě jsou známé, protože její stoupenci, jako na příklad senátor Borah, velmi často a hodně od plíc formulovali svůj názor oním způsobem, jenž se vtiskne víc do lidské mysli, než opatrné řeči státníků britských nebo francouzských. Borah a jeho přátelé totiž častěji projevíli přání, aby Evropu vzal čert, a přirovnávali ji k staré hašteřivé tetě, která musí zmizet, aby byl ve světě pokoj. Podrobnostmi tohoto zmizení si Borah hlavu nelámá. Šlo mu výhradně o to, aby svému drahému americkému lidu ukázal, jak on, Borah, pečuje o to, aby jemu, americkému lidu, zvláště farmářům ze středního západu, byl zachován mír. Na této věci je nejpozoruhodnější to, že drahý americký lid Borahovu péči celkem neoceníl a stále více přikláněl a přiklání se i dnes k názoru, že by Amerika nemohla zůstat stranou, kdyby vypukl nový světový konflikt. Kdo klade lid nad státníky, má tu jeden z argumentů, o něž se může opřít.

Neutralita anglická a francouzská.

Anglická touha po neutralitě se projevovala delikátněji. Tato delikátnost, abychom zůstali u mírnějšího výrazu, dosáhla vrcholu za italského útoku na Habeš, kdy si tehdejší ministr zahraničních věcí Hoare, 11. září 1935 v Ženevě dráslal hruď za hlasitého volání, že Anglie neopustí zásadu hromadné bezpečnosti, zatím co v kapse měl tak zvaný Hoare-Lavalův plán na rozdělení Habeše mezi Anglii a Itálii. Tato situace se leckomu může zdát komická a leckdo v ní může spatřovat vděčné téma pro satirika. My si potěšení satiry odepřeme a řekneme si raději věcně, že způsob, jak velmoci zacházely s Habeší, je hlavní příčinou tak zvané proradné politiky menších evropských zemí, které dnes, majíce před sebou několik útočných zemí, odmítají spojit se se zeměmi mírumilovnými a touží raději být neutrální. Vzpomínají si totiž ještě, že Habeš měla mnohá ujištění velmocí, když se vzepřela Itálii, a že tato ujištění se rozplynula jako sníh.

Bylo by nespravedlivé, kdybychom uvrhovali do propasti zapomenutí pana Lavala, jenž 7. ledna 1935 navázal ony přátelské styky s Itálií, jež právě v současné době tak zářivě vrcholí. Státnický postup Laválův oslnil mnoho státníků menších evropských zemí tak, že dnešní Francie, jež se Lavala samého zbavila, má potěšení setkávat se s několika Laválky mimo své hranice.

Následek špatných příkladů.

U nás v Československu panuje značné roztrpčení proti některým menším zemím, které vyvodily pro sebe určité poučení z postupu evropského západu za války habešské i španělské. Vytýká se jim zrada,

opuštění fronty evropské solidarity, zmaření velkého plánu hromadné bezpečnosti. Spravedlivě je třeba říci, že tyto menší evropské země vyvodily důsledky ze špatného příkladu. Když světová Anglie zůstávala neutrální dokonce za italského útoku na oblast, v níž měla životní zájmy (prameny Nilu v jezeře Tana, nebezpečí pro Sudan i Suez atd.), když tato mocná země a arbiter Evropy zůstával pacifistou trpným, dbajícím jen toho, aby sám nebyl do války zatažen — jak by to bylo nemusilo působit na takové Polsko, Jugoslavii, země skandinávské, baltické a jiné?

Ve všech těchto zemích vznikalo silné hnutí, usilující o to, aby zůstaly stranou nastávajícího zápasu. Polsko si zajistilo neutralitu dohodou s Německem, ponechávajíc současně v platnosti přátelský pakt s Moskvou, jenž byl dokonce po uzavření polsko-německé dohody obnoven. K posílení vlastní neutrality snaží se Polsko — zatím bez úspěchu — budovat neutrální pás zemí od moře Baltického k moři Černému, v němž by současně uplatnilo svůj velmocenský vliv. Jugoslavie navázala přátelské styky s Německem a uzavřela přátelskou dohodu s Itálií. Švýcarsko dalo si svou neutralitu slavnostně potvrdit Německem a Itálií, a v části veřejného mínění jde touha po neutralitě dokonce tak daleko, že někteří si přejí, aby Společnost národů, jež není nakloněna diktaturám, opustila švýcarské území. Belgie dosáhla toho, že její neutralitu zaručila jak Anglie a Francie, tak Německo. K těmto hlavním prohlášením neutrality přistupují pak občasné projevy některých jiných zemí, v nichž se rovněž prohlašuje, že ony země nejsou přáteli žádné ojedinelé země, nýbrž všech, že nechtějí spolupracovat s žádnou jednotlivou zemí, nýbrž se všemi atd., jak to čteme v novinách téměř denně.

M ů ž e m e m y b ý t n e u t r á l n í ?

U nás vzbudil největší zájem případ Belgie. Byly u nás obšírné diskuse, jak bychom to mohli udělat, abychom dosáhli podobné neutrality a podobných záruk. Některé nesmělé hlasy — je třeba přiznat, že byly ojedinelé a dosti nesmělé — pokoušely se vyložit, že bychom se měli i vzdát svých spojení, jež by prý mohla provokovat naše sousedy. Tato diskuse však netrvala celkem dlouho. Pochopilo se, že nejde o to, zda máme záruky neutrality přijmout, nýbrž o to, zda jich můžeme dosáhnout. Pochopilo se brzy, že takové záruky bychom jen těžce dosáhli od Anglie, jež je poskytlá Belgii jen z vlastního sobeckého zájmu, protože belgické pobřeží je dobré strategické nástupiště proti protějšímu anglickému břehu. Pochopilo se, že Belgie se lehce může přizívit na bezpečnosti Anglie a Francie, ale že tíže by se na ní mohlo přizívit Československo, dokud totiž Anglie sama neprojeví o nás též životní zájem jako o svého přímořského souseda.

V úvahách o neutralitě nastal u nás obrat 21. května, a to i na těch místech, kde se do té doby pochybovalo o účelnosti našich spojeneckých smluv. Tehdy však nastal i jiný obrat. Od dob habešské války, po třech letech lhostejnosti, nezájmu a neupřímnosti, dal evropský západ po prvé najevo, že je schopen také činného pacifismu, jenž je schopen akcí proti útočníkům a odhodlán k nim. Proč se změnilo stanovisko západu? Příčina je prostá. Metoda trpného pacifismu vedla k tomu, že Itálie se zmocnila Habeše, že Anglie

tam ztratila svou posici, že na blízkém východě poklesla víra v moc Anglie a rozbujela se protibritská propaganda, rozpoutavši panarabské hnutí. Anglie, dlouho netečná k této oblasti, pospíšila si náhle získat v sousedství Turecko a Řecko, a právě je v proudu jednání o součinnosti s Rumunskem. Neutralita v bojích ve Španělsku, odrážející se tak zřetelně od zasahování diktatur, vedla k tomu, že Francie je ohrožována od jihu a že je ohroženo její spojení se severní Afrikou. Středozemní moře, mající životní význam pro Francii i Anglii, stalo se pro obě velmoci místem nejistoty.

O d n e u t r a l i t y k z b a b ě l o s t i .

Situace je nyní taková, že většina vlád byla váhovitostí západu přinucena tvářit se neutrálně, a to s různým stupněm upřímnosti. Polský ministr Beck na příklad nemusí si při tom, jak se zdá, dělat veliké násilí, protože je od počátku přívržencem neutrality mezi Německem a Ruskem, mimo to mu politika neutrality umožnila odsednout si od Francie, již nemiluje, protože tam nebyly oceněny jeho talenty. Postoj a postup vlád není však v četných tak zvaně neutrálních zemích sdílen veřejností, což je známo jak o Polsku, tak o Jugoslavii. Vlivem příkladu, jež nyní konečně dal evropský západ, a vlivem veřejného mínění ve vlastní zemi mohly by nyní být neutrální snahy v oněch zemích oslabovány, ale veliká otázka ovšem je, zda již není příliš pozdě, aby posílení činného pacifismu, to jest většího úsilí o hromadnou bezpečnost mohlo ještě mít praktický vliv na mezinárodní situaci. Není vyloučeno, že se některé země vzdají neutrality teprve pak, až nastane to, čemu se včasnou součinností dalo zabránit: válka. A je možno, že některé země se jí vzdají teprve tehdy, až cizí vojáci vstoupí na jejich půdu. Pak uvidí, čemu dosud nechtěly věřit: že nestačí dát na hranice tabulku „Cizímu vojsku přístup zakázán“.

Otrásající ukázkou, k čemu neutralita vede, je případ posledních dnů. Do Španělska měla být vyslána mezinárodní komise, která měla zjistit, zda Francova letadla nebombardovala otevřená města, ve kterých nebylo vojenských opěrných bodů vlády. Členy komise měli být Angličané, Švédové a Holanďané. Minulý čtvrtek však oznámil Chamberlain ve sněmovně, že mezinárodní komisi se nepodařilo sestavit. Několik vět obsahuje tragedii doby:

Poslankyně Rathboneová: Před dvěma měsíci bylo navrženo vyslání této komise. Bylo skutečně nemožné získat součinnost dvou nebo tří evropských národů?

Chamberlain: Zřejmě je tomu tak.

Poslanec Mander: Chtěl byste sdělit jména národů, které nebyly ochotny k součinnosti?

Chamberlain odpověděl vyhýbavě a tím byla diskuze ukončena.

Nenašly se skutečně ani dva tři národy, které by se byly odvážily vyslat své příslušníky do Španělska. Byli by tam patrně musili zjistit provinění Francova i jeho italských a německých letců, a na mateřské země vyšetřujících delegátů by dopadl hněv diktatur. Rozhodly se proto raději pro neutralitu. Jednotlivý člověk, jehož volají za svědka zločinu, v takovém případě říká: Dejte mi pokoj, s tím já nechci nic mít. Dnes celý svět nechce nic mít s celým světem.

Jan Münzer

poznámky

Netrpělivý západ

Zřídka kdy jsme měli dosud příležitost ověřit si tak dokonce pravidlo, že naše vnitřní politika se musí řídit ohledem na politiku zahraniční, jako máme nyní. Sprátelené západní velmoci zasáhly minulý týden znovu do příprav naší vlády na úpravu národnostních poměrů a pobádají nás, abychom neochabovali ve své smířlivosti a abychom jednání urychlili. A jako v této věci, až dosud vždycky, přijímá naše vláda tuto radu s porozuměním a snaží se zařídit se podle ní. I v tom se drží pravidla, kterým jsme se dávali věsti od počátku svého obnoveného státu: jít ruku v ruce se západem, stále s ním udržovat ono přátelské dorozumění, které se stalo naší tradicí, a souřadit svoje zájmy s jeho zájmy. Západ — to jest Francie a Anglie — manifestoval při návštěvě britských královských manželů v Paříži velmi okázale své ideové a zájmové společenství. Také my, hlavně svým svazkem s Francií, náležíme do tohoto společenství, a je jen přirozené a rozumné, zařizujeme-li podle toho svou politiku. Víme dobře, co pro nás přátelství západu znamená, a doufáme, že na druhé straně také západ si uvědomuje, co pro něj znamená existence našeho demokratického státu ve střední Evropě.

Jeví-li se v hlavních městech západu jakási netrpělivost nad tím, že jednáme příliš pomalu, budiž nám omluvou, že patrně žádná vláda nestanula v posledních letech před úkolem stejně těžkým jako vláda naše. Ten úkol zní: za několik neděl zreformovat národnostní zákonodárství a státní správu, a to tak, abychom se pokud možno trvale vyrovnali se stranou, jejíž požadavky jsou velmi dalekosáhlé, a která se inspiruje právě opačnými politickými zásadami, než na jakých je založen veřejný život v demokratickém státě. Nechceme přechvátit naši vládu, ale rádi bychom viděli jinou, která by byla s tímto úkolem dříve hotova. Nevíme, zdali by se dnes v Evropě našla.

Ale, jak se zdá, vládní návrhy budou v nejbližších dnech konečně připraveny a odevzány k vyjádření zástupcům sudetoněmecké strany. Tím tak budou odňaty důvody výtkám, které vinily naši vládu z pomalosti. Světová kritika se potom bude dívat — doufejme, že se stejnou pozorností — jak si počíná sudetoněmecká strana a jakou rychlostí a ústupností je také ona naplněna. Co tato strana žádá, dověděli jsme se z jejího memoranda ministerskému předsedovi, které bylo minulý týden publikováno. Sudetoněmecká strana si stěžuje, že český tisk se o jejích požadavcích vyslovuje odmítavě, a to dříve, než se dověděl, jaké stanovisko k nim zaujímá vláda. To však je právo svobodného občana v demokratickém státě, a tedy také novináře. Možná, že ani vládě není právě příjemná veřejná kritika sudetoněmeckého memoranda — ale jsme v demokratickém státě, kde ještě něco znamená svoboda mínění a projevu. S tím je nutno počítat a smířit se.

Nebylo by však dobře, kdyby sudetoněmecká strana pro své stížnosti zapomínala na faktum, které bude už brzy možno prokázat dokumentárně: že totiž vláda ve svých návrzích hodně přihlížela k sudetoněmeckému memorandu a že z něho leccos převzala. (Mimoходом: memorandum nese datum 7. června; jestliže vláda potřebovala sedm neděl, které uplynuly od tohoto dne, aby se shodla na tom, co z něho přijme a co nikoli, není to jistě při věci tak dalekosáhlé lhůta přepiatá.) Je dnes už v celku známo, že vláda hodlá podniknout velkou reformu politické správy. Sotva by ji chystala, kdyby nebylo memoranda sudetoněmecké strany, a kdyby nechtěla také v tomto ohledu dospět se jmenovanou stranou k přijatelnému kompromisu.

O vládních úmyslech v tomto směru je zhruba známo toto: má se obnovit dvojí kolej správy, státní a samosprávná, a to jak v zemích, tak v okresech. Mají se obnovit zemské sněmy a mají dostat normotvornou pravomoc. Mají být v rámci těchto sněmů zřízeny národnostní kurie s předsedou, předsednictvem, národnostním referentem, a snad i zvláštním úřadem. Tyto kurie mají mít právo scházet se a projednávat určité věci samostatně. Proč by se toto všechno projektovalo, kdyby nebylo autonomistických požadavků sudetoněmecké strany, kdyby se nežádalo, aby národní skupiny tvořily právní osoby, aby měly rozsáhlou pravomoc, aby jim stát do mnoha věcí vůbec nemluvil?

Poslanec Kundt ovšem v „Rundschau“ už napřed vládní plány kritisoval a odmítal. (Nemohla by si také vláda stěžovat, že vůdce sudetoněmecké delegace kritisoval její důvěrné projekty, jako si sudetoněmecká strana stěžuje na novinářské kritiky svého memoranda? A tady je to tím horší, že kritisoval

a odmítal první vyjednaváč, tedy osoba přímo zúčastněná, a nejen pouhý novinář.

Mezi vládním projektem a sudetoněmeckým memorandem je spor o princip: memorandum žádá samosprávu pro německou menšinu jako celek, bez ohledu na zemské hranice, a chce z celého většinou německého teritoria, včetně všech jazykových ostrůvků, udělat správní jednotku. Vládní plán naproti tomu pomyslí na národnostní samosprávu v rámci historických zemí. Mezi zásadami se, jak známo, těžko hledají kompromisy. V takových případech nezbyvá, než hledati dohodu v praktických důsledcích. Kdyby sudetoněmecká strana nebyla příliš zaslepena ideologií, uvažovala by velmi pečlivě, zdali jí vládní plán naskytá prakticky přibližně totéž, co ona žádá s velikým vynaložením teoretických důvodů. Bude-li určita oblast veřejné správy v okresech odňata státním orgánům a vyhrazena občanské svépomoci, je přece nesporné, že se v okresech většinou německých dostane do rukou občanů německých. Není to samospráva? A národnostní samospráva? Jestliže budou v Čechách a na Moravě existovat německé kurie, kdo jim zabráni, aby nevedly společně svou politiku, ať už tvoří právně jedno těleso anebo dvě? To není málo, co vláda nabízí jako kompromis. Není-li ovšem sudetoněmecká strana připravena na kompromis, nýbrž představuje-li si, že vláda musí bez debaty přijmout to, co ona vyhláší za minimální požadavky, pak je ovšem jednání zbytečné. Ale pak ať si také sudetoněmecká strana uvědomí, že takový postup není to, co od ní očekává světové veřejné mínění, a zvláště Anglie.

Jsmo-li u Anglie, řekněme ještě toto: zdá se nám, že to, co chystá vláda v oboru správní reformy, se daleko více blíží anglickému „local self-government“, než to, co žádá sudetoněmecká strana. Vláda opravdu a doslova chce zavést místní samosprávu. Sudetoněmecká strana třeptisuje o národních skupinách a o tom, zdali lid, z něhož podle ústavy vychází vládní moc, je jednotný nebo nejednotný. Ujišťujeme ji, že tomto teoretisování by Angličané nerozuměli. Z. S.

O bojkotu — ale střizlivě

Nezvůli jsme tento titul náhodně — o bojkotu se mluví spíše pod dojmem citů než s chladnou rozvahou. Dokonce jsme už viděli inserát jedné firmy, která chtěla využít bojkotové nálady zveršovaným a zhudebněným motem z Národního divadla. Někdy je opravdu těžko rozeznat, promlouvá-li okamžitá citová reakce nebo promyšlený konkurenční záměr, který chytá do svých plachet příznivý vítr. Ať tak či onak — celá otázka si zaslouží, abychom jí důkladně pohlédli do očí.

Především zjistíme, je-li u nás nějaký bojkot, jak vznikl a jak se vyvíjí? Nechceme si pošetile zapírat, že bojkot opravdu je a někde skoro zuří. Začal v sudetských krajích, a vypěstovala jej Henleinova strana, vydávajíc svým lidem přesné rozkazy, kde mají Němci nakupovat. Před českými, židovskými a Baťovými obchody stály kontrolní hlídky SdP, které nikdo nerušil a nikdo proti nim nezakročil. Následky tohoto obchodního bojkotu byly velmi citelné zvláště pro Čechy, poněvadž bojkot oklešťoval obrat i pracovní možnosti obchodníků i živnostníků. Reakce je sice pochopitelná, ale tím ještě není řečeno, že je také rozumná. Nezapirejme si, že není žádného donucovacího prostředku, který by jednotlivému zákazníkovi závazně určil, kde má kupovat, a reakce na henleinovský bojkot byla skoro všude bezděčná, okamžitá, neorganizovaná. Neřídil ji rozum, ale roztrpčenost — a někdy snad i zlost nad nečinností „povolaných činitelů“.

Obchodní bojkot natropil v sudetských krajích hodně škod a zatížil beztak už dusné ovzduší, ale situace se ještě zhoršila, když se bojkot přenesl do v r o b y. První příval výrobního bojkotu přišel, ku podivu, ze zahraničí a dokonce od lidí, kteří jsou republice nakloněni. První zakázky u henleinovských podnikatelů odřekli angličtí a američtí velkoobchodníci — nikoli Baťa, který odebrá na příklad velkou část zboží z Kunterovy textilky. Zahraniční zákazníci německých továren chtěli asi projevit solidaritu s demokratickým smýšlením, chtěli patrně naznačit nevůli vůči nacionálnímu socialismu a Henleinově agitaci, která do obchodních beder přikládala vyživavě propagační letáky. Měli jistě dobré úmysly, ale nezasáhli jenom rozvášněné německé podnikatele, nýbrž také naši výrobu a vývoz. Nebyli jsme tím ovšem nadšeni, a je-li náš červnový vývoz slabší, má na tom určitý podíl bojkot zahraničních zákazníků, protože v hospodářské praxi se může dobrá vůle proměnit v neblahé následky. Hospodářství nelze řídit primitivní zásadou odplaty, a přesvědčili jsme se velmi rychle, že bojkot má líc i rub.

Jaká je situace dnes, když už máme nějaké zkušenosti? Ačkoli rozumní lidé před bojkotem varovali, chopila se jej agitace méně rozumná. Na české straně začal — ovšem — pan Stříbrný. České ženy nebudou prý nosit Kunertovy punčochy — budou je ovšem kupovat prostřednictvím Baťa, kterého ani nenapadlo zrušit obchodní styky s touto textilkou. Snad z nedostatku národního uvědomění? Naprosto ne, jenom z hospodářské prozíravosti. Snaží-li se hospodářská politika SdP o „uzavřený prostor“, nebude jí v tom nikdo rozumný podporovat. Obchodní styky se vytvářejí pomalu a těžce, přeruší se snadno, a obnovují se svízelně. Vzestup zaměstnanosti není takový, aby kdokoli mohl hazardovat. Představme si následky, kdyby byl Baťa zrušil obchodní spojení s Kunertem: zaměstnanost továrny byla by značně klesla a firma by byla propouštěla dělníky. V první řadě ovšem německé sociální demokráty, kteří se tam drží se zařatými zuby, a pak i stoupence SdP. Přeje si někdo, aby velká továrna omezila výrobu? Kdo má na tom zájem, aby klesl její vývoz do celé Evropy? Proti režimu v mnoha německých továrnách mohl by se kdýkoli vypracovat důkladný obžalovací spis, ale to je otázka, která patří do jiné kapitoly. Nezapomínejme, že všichni propuštění dělníci jsou o b č a n y Československa, a stát i odborové organizace musely by se o ně starat. Stálo by to peníze, a kdyby bojkot zachvátil mnoho podniků, stálo by to mnoho peněz. Poskytl by se také henleinovské agitaci nový materiál, a němečtí dělníci by se zatvrdili ve svém dosavadním smýšlení. Víme, že by se sotva kdo přihlásil k takové odpovědnosti, kdyby jí měl převzít veřejně. Ale neodpovědně a anonymně se již podobné pokusy vyskytly. Stříbrného agitace povzbudila několik temperamentních a bláhových lidí k tomu, že začali rozšiřovat řetězový dopis s výzvou, aby Češi bojkotovali výrobky některých německých firem, což je už samo sebou dost podezřelé.

Právě proto, že SdP začala organizovat bojkot z politických důvodů, a že celá bojkotová nálada vzkřivila z půdy, kterou kypí politické napětí, nelze zaměřovat příčinu s následkem. Leda že by se našli lidé, kteří by chtěli chytat hada za ocas, nestarajíce se o jeho nebezpečnou hlavu. Ičešní henleinovského bojkotu spočívá na jiném — a neváhejte to říci: na politickém poli. Velmi mnoho závisí také na tom, aby se s německými podnikateli a obchodníky, kteří k bojkotu vydražďují, mluvilo přímo. Ani pan Liebig nebude hluchý, připomeneli mu vlivný zákazník s veškerou obchodní zdvořilostí naléhavě námitky proti jeho počínání.

Snad je už zbytečně připomínat, že tam, kde jde o souvislost hospodářství, o výrobu, vývoz, zaměstnanost, veřejné zatížení a sociální politiku, třeba mít opravdu dobré nervy.

K. Synek.

Český kapitál do severních Čech?

Sudetoněmecká strana se velmi rozčlňuje, že rodina Petschkova prodala Živnostenskou bance své akcie Severočeských uhelných dolů a Mostecké uhelné společnosti. Rozčlňuje se právem? Vždyť přece Petschkové také nebyli německý kapitál, tak jak tomu rozumí Henleinova strana. Velmi se bránila, aby židé, třeba mluvící německy, se počítali na účet německého vlivu v této republice. A konečně vedoucí osobnost Živnostenské banky byla několikrát v poslední době kladena za vzor, jak má posuzovat Čechoslovák německý problém v této republice. Přiznáme se, že jsme dost dobře nerozuměli, jak český nacionalista může jít při posuzování národního problému tak daleko ve svém realismu a hodnotili jsme často jeho názory jako pesimismus, téměř schopný ohrozit naše postavení, právě proto, s jakým souhlasem se setkával na druhé straně. Nyní se však ukazuje, že ve skutečnosti je dr. Preiss velký optimista, protože věří, že všechno dobře dopadne, ať si upravíme poměry k Němcům jakkoli. Jsou-li mezi německými politiky v Československu ještě bystré hlavy, pak uznáme, že rozčlenění henleinovského tisku není jen plodem pouhého šovinismu, který posuzuje i čistě obchodní transakci s hlediska národního, nýbrž výrazem strachu před českou převahou v hospodářské oblasti.

Skutečně v tom je hlavní smysl transakce Petschek—Živno i s našeho hlediska. Neboť jistě se mýlí, kdo se domnívá, že koupí severočeských dolů českou bankou se okamžitě všechno změní, že Živnostenská banka vyhází okamžitě henleinovské ředitele, úředníky a zřízence a že snad na jejich místa dosadí dobré Čechy nebo dokonce věrné německé sociální demokráty. Živnostenská banka to neudělá, protože to ani udělat nemůže. Není v syndikátu sama. Německý tisk sice vytýká České eskomptní bance, že „zakrývá“ čechisaci severních Čech svým podílem na výkupním syndikátu, ale

tato výtky je jistě nesprávná. Skutečný vliv Eskomptní banky v syndikátu bude patrně daleko větší, než její materiální podíl, právě proto, že má zastupovat německé zájmy, které realistické vedení Živnostenské banky respektovat chce. Kdyby nechtělo, nebylo by patrně bralo Eskomptní banku do syndikátu. Nelze se tedy domnívat, že koupě znamená čechisaci podniků.

Na druhé straně však smíme patrně vyslovit naději, že bude převod akcií znamenat aspoň vyloučení politiky z kanceláří i dolů společností, politiky, která se dosud dělala za peníze majitelů, ale často proti nim. Nepochybně právě to přispělo nejvíce k tomu, že Petschkové doly prodali. Byli příliš slabí, aby mohli čelit stále silnější aktivitě sudetoněmecké strany v závodech. Sudetoněmecká strana má takto největší vinu nebo zásluhu — jak se to vezme — že se severočeské doly dostaly do nových rukou. Mají tedy henleinovští politikové spíše důvod k pokání.

Měl by si býti vědomi jednoho: jestliže se nynější krize smírně rozřeší, pak provozovali nejhorší politiku, jakou mohli dělat, protože brali hmotný základ rozkvětu německví v Československé republice. To nejde jen o Petschkovy doly. Z německého území se stěhují denně zámožné židovské rodiny, které nemohou vydržet v ovzduší jim tak nepřátelském. Ale stěhují se s nimi i velké podniky, to znamená příležitost k práci, obchodní zkušenost a průmyslová zdatnost, hlavní hospodářské opory německých krajů. Naproti tomu vniká do těchto oblastí český kapitál, který má důvěru v budoucnost a nebojí se tam pracovat. Baťa koupil velkou továrnu na punčochy v severních Čechách, Živno uhelné doly, a nevíme, kolik ještě podobných transakcí se již udělalo a ještě udělá. Tento český kapitál nepřichází tam jako nepřítel, nýbrž jako záchrance. Chce se starat, aby se využilo bohatství země a dovednosti jejich obyvatel lépe, než to uměli dosavadní majitelé. Kdyby byli tak zdatní jako jsou čeští lidé na vedoucích místech hospodářství, nemusela být v severních Čechách taková krize, jaká tam byla a snad ještě je, ale nemusela tam být také taková politická krize. Český kapitál jde do severních Čech, protože mu k tomu Němci dali příležitost. Němečtí podnikatelé svou slabostí a umdleností, němečtí politické svou záští a slepotou. Jsou-li však Němci u nás takoví, pak se nemusíme bát, nýbrž můžeme se spoléhat dále na své schopnosti, a ovšem je rozvíjet bez umdlení. Tím dobudeme samočinně vedoucího postavení, bez násilné čechisace a aniž se dotkneme existenčních práv německého národa v Československu. Nemají-li Němci schopné hospodáře — a pořad více ukazují, že jich nemají — pak je starostí českých lidí, aby ani německé kraje u nás dále nechudly. Máme aspoň stejný zájem, jako němečtí politikové, na blahobytu německého obyvatelstva Československé republiky.

E. V.

Kdo potlačuje naše Němce?

Ano, nedá se to děle tutlat: v Československu jsou Němci potlačováni, terorizováni, zavražďováni a poškozováni. Té části světa, která umí číst, neprozrazujeme tímto sdělením nic nového. Důkazy tu jsou a jsou tištěné: „Zeit“ se dá koupit na Václavském náměstí na každém rohu.

A v „Zeitu“ nalézáme přesvědčující důkazy o terorizování Němců na území Československé republiky. Jednou nebo dvakrát do týdně vychází v tomto úředním orgáně Henleinovy strany rubrika pod titulem: *Listina poznámenáních*. Za tímto titulem následuje pravidelně stereotypní věta: Na mělnické vysilače působili minulý týden kromě židů a emigrantů následující německokrevní (ne, to prosím není špatný překlad slova deutschblütig. To je jedno z těch německých slov, která, jen doslovně přeložena, mohou říci kulturnímu světu něco o křečovitosti nových německých pojmů.) osoby... Pak následují jména, vytištěná tučně. Jména německých spisovatelů, herců, hudebníků, kteří spáchali zločin a pracovali ve veřejné kulturní instituci Československé republiky.

Úmyslem těchto chronických uveřejňování a uveřejňování samo je teror. Jednoduše a zkrátka teror. Náš zákoník definuje totiž právě tak zřetelně, jako zákoníky každého kulturního státu, co to je teror. Teror je všechno, čím mohou být lidé zavražďováni, aby se dopouštěli nebo nedopouštěli skutků, které by z vlastní vůle buď konali nebo nekonali. Teror není jenom tělesné násilí, Teror je právě tak hrozba myšlenkové škody nebo — na příklad — ztížení postupu v povolání.

Zmíněná rubrika v „Zeitu“ odpovídá definici teroru tak klasičsky dokonale, že by se měla dávat v seminářích za příklad. Ani sebe nezkušenější státní návladní nemůže pochybovat, že se „Zeit“ snaží pranýřované muže a ženy zavraždit a hrozit jim škodou. Němečtí spisovatelé, herci, hudebníci jsou svým

povoláním i materiálně nuceni publikovati v německých nakladatelstvích, působiti v německých spolecích a uměleckých institucích. Ani sama „Zeit“ nepopírá, že jim to veřejnou denunaci chce zameziti. Listina poznamenaných je nejpříkrější výzva k bojkotu, jakou si lze představit. Málokdy se udál tiskový přečin s takovým vědomím trestuhodnosti. A děje se pravidelně, cynicky a už celé měsíce.

Nemohlo by nám ministerstvo spravedlnosti sdělit, kolik dělníků bylo v Československu odsouzeno, protože chtěli přimět druhé dělníky, aby vstoupili do odborových organizací? Kolik bylo potrestáno kupců, protože vyzývali k bojkotu jiných kupců? Kolik továrníků se dostalo do konfliktu s úřady, protože chtěli donutit dělníky, aby vystoupili z odborových organizací? Platí tyto zákony jenom pro Čechy a na nejvyšší ještě pro demokratické Němce? Mají už snad státní zástupci rozkaz, aby si nevšíмали deliktů, které provádějí Henleinovi lidé? Konfiskují se u nás už jenom české, demokratické a loyální noviny? Přiznali jsme už natolik auto-nomii, že pro Henleinův tisk neplatí československý zákoník?

Listina poznamenaných nebyla totiž ještě ani jednou zkonfiskována: celé měsíce dopouští se „Zeit“ ve vší veřejnosti a před očima všech těžkého deliktu, a státní návladnictví k tomu prostě mlčí. Celé měsíce se „Zeit“ právě tak otevřeně vychloubá, že její trestní akce má výsledky: stále znovu se vynořují v „Zeitu“ prohlášení napadených umělců, kteří slibují, chvějíce se strachem, že se v budoucnosti podvolí vyděračství a nebudou už v mělnické vysilačce působit. Veřejný teror, který se veřejně chlubí úspěchem!

„Prítomnosti“ věru nelze vyčítat, že by neměla pochopení pro nutnost vyjít Němcům v Československu co nejvíc vstříc. Kdyby však státní návladnictví odhodoňovalo svou nezrozumitelnou pasivitou vůči teroristickému deníku „Zeit“ tímto argumentem — ano, pak by se dalo odpovědět jenom to, co my nemůžeme napsat. Nebyť my bychom byli zkonfiskováni. My jsme totiž český, demokratický, státotvorný list. Nás státní návladní totiž opravdově ote.

Československo se před světem zavázalo, že zabráni na svém území jakémukoli terorismu Němců. Tento závazek se musí dodržet — i v tom případě, terorizují-li Němce sami Němci.

V. K-y.

Dva roky španělské občanské války

V pátek, 17. července 1936, zahájil generál Franco povstání ve španělském Maroku. Na poloostrově byl ještě 24 hodin klid, ale v Madridě věděli, že důstojnický sbor chce násilím odstranit vládu, kterou si lid zvolil. Rozhodnutí padlo 18. července, kdy se vláda usnesla ozbrojit lid, aby mohla klást odpor vojenským povstalcům.

Ráno, v pondělí 20. července, probudily madridské obyvatelstvo výstřely z děl. Začal útok na kasárny de la Mantana, a za několik hodin je lid obsadil. Tím byla vojenská revolta v hlavním městě potlačena.

Večerníky přinesly zprávy o situaci v provinciích. Obraz byl asi takový: nejzávažnější a nejlidnatější provincie zůstaly věrně legitimní vládě. Povstalci zakotvili jenom v nejméně obydlených a zaostalejších krajích Andalusie a Kastilie. Vláda měla na své straně víc než dvě třetiny obyvatelstva, ovládala nejdůležitější průmyslová a obchodní střediska a tři největší města: Madrid, Barcelonu a Valencii. Zůstal jí také zlatý poklad. Zdálo se, že obnovení vládní autority nad celou zemí je pouze otázka nejbližší doby — nikdo nepochyboval, že revolta bude brzy potlačena, nezasáhnu-li v prospěch povstalců zahraniční mocnosti.

Tento předpoklad se — jak známo — nesplnil. V polovici srpna přistál na vlád. letišti v Madridě německý pilot s bombardovacím letadlem znač. Junkers, protože prý ztratil orientaci. Velké demokratické státy prohlásily slavnostně neintervenci, snažíce se omezit konflikt jenom na Španělsko. Výbojně diktátorské státy učinily opak. Vzaly věc povstalců za svou a poslaly Francovi — příštímu spojenci — na pomoc vojsko i válečný materiál. Republikánská vláda se octla ve velmi těžké situaci. Měla vést válku bez vojska. Většina obranných sil se buď rozpadla nebo byla revoltou zasažena a nedala se použít.

Tu se stalo něco zvláštního, s čím nepočítali ani povstalci ani zahraniční intervenční mocnosti. Nadšení lidu vytvořilo znovu ony orgány státu, které revolta zničila. Lid se chopil zbraní a vládě nastal úkol uvést nadšení, věrnost a bojovnou oheň do pravých kolejí. Staré síly musely být nahrazeny novými živly obrany, a z neukázněných houfů dobrovolných milicionářů bylo třeba vytvořit disciplinovanou a bojeschopnou armádu. Vládě

a nové armádě se podařilo obnovit legitimní práva republiky — a to s nejmenšími obětmi na životech a statečích.

Taková byla situace půl roku po začátku občanské války. Intervence zavinila, že válka trvá již dvě léta, a nikdo nemůže říci, kdy dílo zkázy skončí. Kdyby byli povstalci předvídati, jaký bude průběh války, byli by si snad zhrozili. Hned od začátku mohli sice počítat s italskou pomocí, ale neuvázili patrně, že odpor lidu bude tak silný.

S počátku to byla guerilla — drobná válka, která se vedla jen puškami a málo děly, jak to odpovídalo nízké úrovni španělské výzbroje. Když se však začal uplatňovat moderní válečný materiál z Itálie a z Německa, změnila se občanská válka ve vražedný podnik moderní válečné techniky. Čím déle trvá, tím je na straně povstalců nemilosrdnější a ukrutnější. Itálie začíná být netrpělivá a chtěla by ji vítězně ukončit za každou cenu. Intervence pohlcuje peníze a lidi, především však peníze, které jsou v Itálii vzácnější, než lidé. Zdá se, že Třetí říše usiluje naopak o prodloužení války, aby odvrátila pozornost evropských vlád a držela v šachu italského partnera.

Celá tíha války dopadá však na španělský lid. Republikánské vládě se sice podařilo opatřit si moderní válečný materiál, ale dostává jej mnohem méně a tíže, platí za něj mnohem víc než Franco, kterému jej dodávají přímo intervenční mocnosti. Republikánská vláda je v důsledku neintervenečních klausulí stále v nevyhoda. Vnější a vnitřní potíže způsobily, že republikánská vláda ztratila značnou část území. Další starost má s přílivem obyvatelstva, které přechází na vládní část území z krajů, obsazených Francovými vojsky. Vláda se musí starat o zásobování, výživu a osobní bezpečnost tohoto obyvatelstva. Počet obyvatelů stoupl na příklad ve Valencii z 300.000 na milion, v Katalánsku se zdvojnásobil. Nelitostné bombardování otevřených a přelidněných měst má ovšem za následek neobyčejně velké ztráty na životech. Bezohledné potápění anglických obchodních lodí stupňuje zas zásobovací potíže a začíná hlad.

Republikánský lid se však nevzdává, podrobuje se dobrovolně nezbytným obětím. Z vojáků, kteří na ústupu překročili francouzské hranice a mohli se svobodně rozhodnout, vrátilo se k republikánské vládě 90 procent. Republika je zřejmě odhodlána raději zemřít, než se podrobit.

W. Tiese.

Německá cesta za naftou — přes Maďarsko?

Brzo po aneksi Rakouska Německem se objevily ve světovém tisku úvahy, zda by Německo mohlo dnes vůbec vést válku. Ve Španělsku i v Habeši se totiž dokázalo, že vojenští teoretikové, kteří objevili princip „bleskového přepadení“ motorizovanou armádou, přece jen nemají tak docela pravdu, a že se dá takovému útoku čelit poměrně primitivními prostředky. „Bleskové přepadení“ je sice ještě pořád oblíbeným tématem nacistických stratégů, pokud ovšem nepatří k Reichswehr, ale zdá se, že i ti začínají mít určité pochybnosti o možnosti proniknout v několika hodinách až do Prahy.

Obraz, získaný srovnáním zpráv a úvah znalců všech národností, neukazuje nějakou nepremořitelnou sílu vojenského Německa, hlavně v možnostech rozvinout a udržet tuto sílu v činnosti po dlouhou dobu. Zdá se, že Německu se opravdu nedostává zkušených důstojníků, hlavně však potřebných surovin všeho druhu, zejména nafty, bez které není motorizovaná armáda myslitelná. Počítají-li se zásoby Německa i jeho vlastní produkce neobyčejně optimisticky, stačí německý benzin a mazadla jen na zcela omezenou dobu. Je lhostejno, počítá-li ten či onen expert s lhotou o několik dnů delší, či kratší.

Jediné, čeho má asi Německo dostatek, jsou výbušniny. Německé chemické továrny přijímají neustále veliký počet nového a nového dělnictva, jak je vidět z výkazů nemocenských pojišťoven, takže německá chemická produkce musí být ohromná. Statistiky výroby nejsou jistě pravdivé, proto není z nich možno získat ani přibližný přehled skutečného stavu německé výroby výbušnin. Pravděpodobně zamýšlí Německo zavalit nepřítele rychle a najednou ohromným množstvím výbušnin. K tomu ovšem potřebuje pohonnou látku pro své motory, které si nemůže ani vyrobit, ani dovézt v takovém množství, aby mohlo uskutečnit své plány: rychle přepadnout a zničit nepřítele. Německo musí hledat nejkratší cestu k naftovým pramenům, a podle osvědčeného svého způsobu půjde cestou nejmenšího odporu. Proto zvýšená diplomatická činnost v Maďarsku, které se najednou octlo v popředí německých zájmů.

Maďaři nejsou v šťastné situaci. Jejich politika spočívala na přátelství k Německu, k Polsku a k Itálii. Italské přátel-

stvi má problematickou cenu, a treba se Maďari rozjeli ihneď do Ríma, neuklidni je ani slavnostní sliby, ktoré by tam dostali, dostanou-li ovšem vôbec jaké. Nemecké priateľstvi se dnes objavuje Maďarom ve zcela novém svetle, ponévadž se v Pešti nikdy nepočítalo s tím, že jednou přijde Německo s požadavkem volného hlásání nacistické ideologie a že nacismus bude důležitější než maďarský šovinismus. Proto je v Pešti strach z nacismu dnes stejně veliký, jako nenávisť k Malé dohodě. Ve svém boji proti nacismu by mohli Maďari počítat s Vatikánem, ale tato podpora bude asi málo účinná, jak se ukázalo v případě Rakouska.

Maďarsko má pro Němce velikou přitažlivost. Obkličili by ještě víc československou pevnost a hlavně by se přiblížili rumunským naftovým polím. Proto není divu, že se mezi nacisty ozývají hlasy, zda by nebylo lepší nechat prozatím Československo na pokoji a věnovat se Maďarsku, které by znamenitě prodloužilo sféru německého vlivu na východ. Nechce-li Maďarsko se stát obětí nacismu, pak má jediného spojence, a to je Malá dohoda, přes kterou by snad jednou vedla cesta k Velké dohodě. Jistě je to pro Maďarsko trapná situace, ale pravděpodobně mu nezbude nic jiného, než se rozhodnout pro vlastní život, s vlastní kulturou na svém nynějším území, nebo snít o Velkém Maďarsku jako župě nacistického Německa.

Rumunsko je nacismem ohroženo stejně, jako my. Nafta je tak přitažlivou surovinou, že Němci by si už našli záminku k výpadkům proti Rumunsku, seděli-li by jednou v Maďarsku. Naše hranice se nekončí proto na Tise, nýbrž u rumunských naftových polí. Musíme se snažit, ve shodě s Rumunskem, opevnit rumunská naftová pole tak, jako jsme opevnili svou vlast. Jistě máme nyní dostatek zkušeností ve stavbě opevnění a můžeme je dát svým spojencům k dispozici. Finanční otázka nebude obtížná, jak ve Francii, tak v Anglii už dnes dobře chápou, že si kupují svou vlastní bezpečnost stejně na rumunské hranici, jako ve své vlastní. Znemožnit všemi prostředky válku! To je heslo, které se čím dále tím intenzivněji provádí.

Německo potřebuje z vnitřních důvodů úspěch a nikdo neví, kam si pro něj půjde. Pobaltské státy pro ně neznamena-jí nějaké zvláštní výhody, proti tomu však maďarská obilní komora a rumunská naftová pole nesmírnou. Velmoci na Západě se postavily jasně za Československo, ale bylo by třeba, aby rovněž tak jasně a zřetelně projevily svůj zájem na dnešním Maďarsku. My víme, že Maďarům není snadné, ani lehké, zapomenout na bývalou slávu a bývalou říši. Těžko se dají přesvědčit, že dnešní stav je nezměnitelný, proto bude ještě dost maďarských nacionalistů stále doufat, že přes nacistické Maďarsko by mohla vést cesta ke starému království s porobenými Slováky, Rumuny, Srby a Chorváty. Musí se konečně smířit s osudem a dohodnout se raději s těmi, jimž na integritě nynějšího Maďarska záleží stejně, jako všem opravdovým maďarským patriotům.

B. Palkovský.

Zápas s časem

Dynamické státy nedostatkem surovin byly donuceny k zápasu o nové, o umělé hmoty. I politický odpůrce těchto režimů musí uznat, že technika a chemie v nich vykonaly mnohé, co ještě před několika lety bylo považováno za nemožné. V těchto státech jsou umělé benzin, umělá hmota, která nahradí kov i sklo, umělá guma, i hmota, z níž plynové potrubí je možno vyrábět právě tak jako ze železa atd. Ale ukazuje se, že i tu je potřeba času, aby se tyto nové hmoty a látky vyzkoušely. A tam, kde bojiště (v Habeši, Španělsku nebo v Číně) dala příležitost tento nový materiál vyzkoušet, ukázaly se jeho podstatné vady. — Španělsko ukázalo velké vady německých tanků a letadel. Angličtí odborníci připomínají, že při anšlusu Rakouska ke Třetí říši dvě pětiny německých motorisovaných sil selhaly, protože neměly náležitý materiál. Pneumatiky pancéřových aut, zhotovené z umělé gumy praskaly již po několika kilometrech, motory se zastavovaly a koňské síly, skryté v motorech, musela nahradit skutečná koňská síla, která odtáhla auto ze silnice. A v „Sunday Times“ byla v těchto dnech kritika japonského válečného námořnictva, dovozu-jíci, že spěch, s jakým loďstvo japonské bylo vyrobeno, znehodnotil některé lodě, které svojí rychlostí zůstávaly daleko za výpočty a očekáváními.

Jako je určitá doba mezi myšlenkou a uskutečněním, tak každá vynález potřebuje určitou dobu, aby se vyzkoušel. O hodnotě automobilů se nerozhoduje při jejich výjezdu z továrny, ale po desetitisících kilometrách a po letech. Také skutečnou hodnotu síčích a psacího stroje a j. můžeme spoleh-

livě určití teprve po letech. Je ovšem možno látky a stroje podrobiti umělým zkouškám. Leckterá součástka nebo prostý vypínač, dříve než dostane u nás značku ESČ prodělá hotové muednictví nejrůznějších nárazů, střídání teplot, sucha i vzduchu. Tak je také možno zkoušet součástky automobilů i celé motory. Ale konečný soud vysloví jen a jen delší praktické použití. Nerozhoduje tu jen vlastnost a hodnota materiálu, vyrobeného ve spěchu, a jen spěšně v jeho jakosti ověřeného. Rozhoduje tu i duch továren, lidí. Dokonalost některých továren není jen v přesných strojích a v nejpřesnějších kalibrech, kde je možno měřit setiny a tisíce milimetru, ale závisí konec konců na lidech, zda dovedou přesně a také s chutí pracovat u přesných strojů. Velkou továrnu na lidová auta i se stroji je možno postavit během několika měsíců. Ale každá továrna má svůj genius loci, prostředí, zkušenost inženýrů a dělníků, znalosti. Stroje lze koupit, ale toto výrobní prostředí musí vyrůstati; to netrvá měsíce, ale často celá léta. A jestliže dynamické státy mají velké úspěchy ve výrobě umělých hmot, pak mají neúspěchy tam, kde neměly čas nechat věcem a myšlenkám dozrát.

V. G.

politika

Petr Bílý:

John Bull jde na kontinent

John Bull je malý obtloustlý mužíček s prošedivělými vlasy a licousy, s hůlčičkou a šedivým cylindrem, na kterém se stkví Union Jack, britská vlajka. Jistě ho znáte ze „Sketche“ a z ostatních obrázkových časopisů: je to zosobnění průměrného anglického občana. Má spořádanou rodinu, má v City prosperující podnik a na předměstí úhledný domek z červených cihel; je konservativní, svobodomylný, pilný a velmi chytrý. Dovede obchodovat, vyjednávat, bojovat a vládnout, a pomocí těchto čtyř užitečných znalostí si vybudoval říši, která se rozrůstá do všech částí světa a nad níž nezapadá slunce. Řemeslo budovatele imperia a pobyt v koloniích z něj učinilo S a h i b a — to jest člověka, který stojí kdesi vysoko nad zmatky tohoto světa, ovládá svoje barevné poddané a touží při tom po míru a po klidu. John Bull není však Sahibem jen ve svém poměru k barevným, nýbrž i k ostatnímu světu bělochů: „Nejdůležitější britskou starostí“, napsal kdysi Wickham Steed, „je řídit bez války běh světa.“

Veřejná bilance ztrát a tajné konto zisků.

Výrok starého pana Steeda, který zná svoje Angličany vskutku dobře, ukazuje ve vši stručnosti a při tom zcela výstižně dva hlavní cíle britské politiky: britskou touhu po vůdčím postavení ve světě a britskou touhu po míru; vůli vládnout a vůli udržeti si tuto vládu po dobrém, prostředky mírovými. Takové ideály jsou zajisté krásné — ale není vždy snadné je spojit. A tak se musí ctižádostivý a mírumilovný John Bull čas od času rozhodovat, co je mu milejší: jeho vůdčí postavení nebo jeho mír? Obyčejně to u něho před touhou po klidu a míru vyhrávala ona touha, o níž mluvil pan Steed, touha řídit běh světa. V posledních desíti letech se však choval tak, jako by se ho běh světa netýkal a jako by mu nezáleželo na ničem než na míru, ať už to byl mír jakýkoliv. Běh světa se proto ovšem nezastavil, naopak, spíše se zrychlil, a jeho řízení se počalo Angličanům vymykati z rukou.

Zároveň se začaly podezřele zachvívat sloupy, na nichž spočívala a spočívá bezpečnost Britské říše.

Pověděli jsme si minule, že se bezpečnost Imperia opírala před válkou a ještě dlouho po válce o čtyři zásady: 1. Převaha na moři, 2. Volná cesta do Indie, 3. Převaha v Asii, 4. Rovnováha na kontinentě. Byly to zásady nedotknutelné a o jejich prospěšnosti a správnosti se neodvažovali diskutovati ani lidoví řečníci v Hyde Parku, kteří jinak potírají všechno možné, od anglikánské církve až po Windsorskou monarchii. Byly nedotknutelné také ve světě neanglickém: ohrožení kterékoli z těchto zásad znamenalo kdysi pro Anglii casus belli. Pověděli jsme si také, jak byly tyto zásady postupně opouštěny a jak utrpěla hradba britské bezpečnosti na Dálném východě, ve Středomoří a v západní Evropě trojí nebezpečnou trhlinu.

Kolik se vlastně po britském ústupu udrželo z těchto základních zásad při životě? Převaha na moři byla ztracena, jakmile Japonsko opustilo Londýnskou námořní konferenci, aby si vydobylo paritu ve zbrojení, a jakmile stará garda britských imperialistů projevila s tím hlučný souhlas. Z dvou cest, jimiž byla Velká Británie spojena s Indií a s východem, zbyla jí jen jedna — stará Cape Route, cesta podél Mysu Dobré Naděje; kratší a strategicky nepoměrně důležitější cesta středomořská byla zablokována italským námořním zbrojením, opevněním Sardinie a Pantallerie, italskými posádkami v Lybii a posléze anexí Habeše. Britské postavení v Asii bylo zle oslabeno japonským pronikáním do jižní a západní Číny. A na kontinentě vyvstalo mocné a hrozící Německo, a Hitler překročil Rýn, o němž kdysi prohlásil Baldwin, že tvoří britskou hranici; stará rovnováha byla porušena, a Anglii nezbylo než rozloučiti se s krásným postavením soudce a rozhodčího a postavit se do řady k těm, kteří zadržovali německý nápor.

Taková bilance je ovšem smutná, a kdyby byla skutečně tak černá, jak vypadá, nebyli bychom překvapeni, kdyby staří budovatelé Imperia — Palmerston, Gladston, Disraeli, — povstali ze svých hrobů a začali se zjevovat na Downing Street v domě ministerského předsedy. Avšak vedle ztrát, které jsme spočítali, vykazuje britská bilance posledních pět let také některé zisky, a cena těchto zisků je až podezřele velká. Pravda, na Dálném východě byla Velká Británie zatlačena japonským pronikáním do Číny — za to však zmizeli komunističtí agenti z Indie a z Tichomořských ostrovů, a tím odpadla jedna z největších starostí britské poválečné koloniální politiky. Japonská expanse uspěla kromě toho útek Spojených států od izolace, a plány japonské admirality neobyčejně pozvedly v Australii a na Novém Zélandě úctu k vojenským silám drahé staré mateřské země. Pravda, středomořská cesta do Indie je blokována. Ale daleko důkladněji je blokována italská cesta do Habeše, a britští vojáci se nikdy netěšili v žádné části světa takové přízni, jaké dnes požívají v egyptském okolí Suezského průplavu. Neboť, jak to řekl Richard Freund, „v metodách britské imperiální vlády je cosi, co způsobuje, že podmaněné národy nejsou ochotny zaměnit nadvládu britskou za nadvládu některé jiné země.“

A nebezpečí italské nadvlády odstranilo mnohé z potíží, které měla před habešskou válkou britská diplomacie s podmaněnými nebo skoro podmaněnými národy Blízkého východu. A tak se tedy Středozemní moře, i když se na něm usadili italští kontrolori, ještě

dávno nezměnilo v Mare Nostrum, a k starým mocným námořním základnám Velké Británie byly na začátku habešské války připojeny důmyslným systémem dvoustranných smluv ještě námořní základny francouzské, jihoslovanské, řecké a turecké.

Je tu konečně porušená kontinentální rovnováha, německá hrozba nad Evropou a celá ta nedýchatelná atmosféra, v níž žijeme; nezapomínejme však, že tato německá hrozba zahrála Rusko do Ženevy, a z nebezpečné šelmy, kterou byla Třetí internacionála, učinila způsobného salonního politika; že vnutila Francii britské vedení a učinila z Quai d'Orsay jakousi filiálku londýnského Foreign Office a že dala Anglii nepopiratelné vůdcovství celé té velké skupiny států, které se obyčejně říká mírová fronta.

Hra na schovávanou.

John Bull tedy, jak vidíme, na svém ústupu tak docela neprodělal: choval se jako liška, která dovede, jestliže ji dopadnou v kurníku, zadávit ještě nejbližší slepici a prchnout se svou kořistí. Také Anglie, i když jí bylo úzko, dovedla ještě všelicos získat; její zisky se však velmi podobaly ziskům válečným — platila za ně prestižem a vnitropolitickým klidem — a její ústup zůstal přece jen ústupem, i když si jej dovedla tu a tam osladit. Její strategická pozice byla oslabena, její obranné schopnosti se zmenšily, její postavení bylo víc a víc defensivní; staré metody selhávaly, protože nebezpečí, které ohrožovalo její klid, bylo nové a nezvyklé: bylo to spojení tak zvaných nenasycených států, jejich souhra a bystrost, s níž dovedli rozpoznat některé slabé nebo řekněme slabší stránky britské diplomacie a britské vnitřní politiky.

Tato souhra tří nenasycených států, Německa, Itálie a Japonska, dosáhla toho, čeho by nikdy nebyl dosáhl některý ze jmenovaných partnerů přímou hrozbou a čeho by ostatně přímou hrozbou nebyli dosáhli ani všichni tři dohromady: sázeli totiž zároveň na britskou mírumilovnost, na stranické rozpory, na anglický smysl pro fair-play a na mythickou víru, kterou má každý britský státník v možnost dohody — sázeli dobře, protože Anglie, důvěřivá, zmatená a rozpolcená, upadla do jakéhosi podivného stavu malátnosti. Není patrně známo, v čí hlavě se zrodila myšlenka tak zvaného protikomunistického bloku, ani kdo razil výraz „osa Řím—Berlín“. Víme však, že by si autoři těchto dvou důmyslných myšlenek zasloužili, aby jim každá německá, italská a japonská vesnice postavila pomník — a aby byla jejich jména v celém ostatním světě proklínána. Neboť tyto myšlenky rozložily britskou odolnost víc než cokoli jiného, a jestliže má být náš obraz britského ústupu úplný a jestliže chceme seznat, kde se tento ústup zastavil, musíme si aspoň docela stručně povědět, jaké měla německo-italsko-japonská hra účinky v srdcích britské říše a v hlavách britských občanů:

1. Jsou tu především dvě magická slova „p r o t i k o m u n i s t i c k ý b l o k“. Protikomunistický? Mnoho lidí v Anglii vědělo hned od počátku, že třem nenasyceným diktaturám jde o docela jiné věci než o potírání komunismu — mnoho lidí to však nevědělo. Nezapomínejme, že má Anglie všeho všudy jednoho komunistického poslance, a velkou většinu labourparty že tvoří drobní individualističtí lidé, kteří nenávidí každou myšlenku na nivelisaci, protože věří, že se jednou vyšvihnou výš než ti ostatní. Nezapomínej-

me, že britská demokracie pohrdá diktaturou, ať již jde o diktaturu pravou nebo levou, a že každý řádný konzervavec — a těch je v Anglii většina — považuje komunistu za jakýsi druh ďábla. Vládnoucím třídám je konec konců milejší deset fašistických diktátorů než jeden Stalin, a ti, kteří uvěřili Hitlerovým výro- kům o dvou světových názorech, které se jednou musí srazit, postavili se automaticky tam, kam je přitaho- valy zároveň jejich společenské vztahy a jejich pe- něženka.

2. Anglická oposice má, jak už jsme řekli, ke komu- nismu ještě dál než na příklad naše národní demokra- cie. Přes to však upadla, tím že se z Německa a z Itálie neustalo šířit učení o dvou ideologických blocích, v po- dezření z neobjektivnosti: poslanec, který žádal zákrok proti některému z fašistických států, byl okamžitě obviněn z nepoctivého nadřezování Sovětům anebo se — v nejlepším případě — objevil před pohoršenou ve- řejností jako člověk, který chce vehnat svou zemi do jakési ideologické křížové války proti fašismu. Je to nestydatý „jingo“, jeho kariéra je ohrožena a jeho ar- gumenty se ztrácejí v sykotu odpůrců.

3. Všichni tři partneři rozpoznali, že Anglie věří vždy a za všech okolností v možnost dohody. Úzkostli- vě se starali, aby se s mocnou Britskou říší nikdy do- cela nerozkmotřili, a kdykoliv porušili některé z mezi- národních práv a kdykoliv ohrozili britskou bezpeč- nost, neopomněli zdůrazňovat, že usilují o mír, že ná- silnost, které se právě dopustili, byla diktována nut- ností, že se už nebude opakovat a že podávají ruku k smíru. Vzpomeňme, jak Hitler sliboval po obsazení Porýní, že už je skončena éra překvapení, a jak se Mussolini po anexi Habeše zapřisahal, že je už Itálie nasycena — stačilo několik pathetických slov, a srdce britských státníků začala jihnout.

4. A nakonec prostředek nejrafinovanější — a při tom docela jednoduchý: Anglie netouží po válce, a půjde-li do války, bude se všemožně snažit, aby alespoň jednoho ze svých nynějších odpůrců převedla za svou stranu. Kdyby existovala mezi Německem a Itálií pevná spojenecká smlouva a kdyby Londýn vě- děl, že je ukuta vojáky a ne jen diplomaty, neoslaboval by zbytečnými ústupky svoji strategickou pozici. Ně- mecko-italské vztahy jsou však opředeny tolika po- věstmi a obaleny tolikerou nejasností, že Anglie ne- přestává usilovat o to, aby se oba partneři rozešli. Hitler a Mussolini ovšem pochopili, jaké jim z takové hry kynou zisky, a dovedli se znamenitě doplňovat: Německo získalo za to, že dovedlo na začátku habeš- ské války dělat na Anglii příjemný obličej, dohodu o námořním zbrojení, Itálie získala, jakmile projevila ochotu izolovat Německo, zrušení sankcí a uznání Ha- beše. Největší dokonalosti dosáhla německo-italská souhra ve Španělsku: od samého počátku války pokou- šela se Anglie vyjednávat s Berlínem, po druhé s Ří- mem; kdykoliv se ucházela o Itálii, obstarávalo dodáv- ky zbraní a dobrovolníků Německo, jakmile se však přenesl anglický zájem do Berlína, začal se Berlín chovat způsobně, omezil svou účast na španělských věcech a roli válečného dodavatele převzala opět Ita- lie. A tak to šlo dál a dál, přes loňskou gentlemanskou dohodu k letošní gentlemanské dohodě, k Edenově demisi a k slavné sněmovní debatě, v níž nazval starý Lloyd George ministerského předsedu, který chtěl rozrazit italsko-německou souhru, „tříkrejcarovým Macchiavellim“.

Neville Chamberlain, předseda britské vlády a vůdce konservativní strany, není ovšem žádný Macchiavelli — ale není také tříkrejcarový. Lloyd George mu svým výrokem hodně ukřivdil, protože Chamberlain nedělal nic jiného než co dělal Baldwin: pokračoval v brit- ském zbrojení a snažil se při tom, aby nemusil svých zbraní užít. Pokračoval ovšem i v Baldwinových chy- bách, dopouštěl se jich však čím dále tím méně a šel vlastně ve své kontinentální politice mnohem dál, než jeho předchůdce a mnohem dál než Eden. Byl tvrdo- šijný ve své víře v dohodu a jistě v ní věří ještě dnes. Byl však neméně tvrdošijný ve své neústupnosti a ve své nedůvěře k pouhým slibům; konec konců, zkuše- nosti mají nepopiratelnou cenu a ty, které udělala v posledních dvou letech Anglie a s ní i ostatní svět, byly víc než poučné. Den ode dne a měsíc od měsíce ztrácelo Německo v Anglii poslední zbytky sympatií; ti, kteří věřili, že Hitler přejde se svou zemí ke kon- servativní politice, pozorovali s rostoucími obavami německé hospodářství, usměrněné k vedení války. Ně- mecké volání po koloniích se mocně dotklo pravého křídla konservativní strany, činnost n ěckých pseu- donovinářů-vyzvědačů v Londýně popudila všechno veřejné mínění. Nikdo už nebral německé sliby vážně, na možnost anglicko-německé dohody začali se i nej- zarytější idealisté dívat jako na utopii. Všechno brit- ské úsilí se obrátilo do Středozemního moře k jednání s Itálií, ale španělská válka ukázala, že smlouvy, sjed- nané s diktátory, nemají, jak řekl Eden, ani cenu pa- píru, na kterém byly napsány. Dynamické síly se roz- poutaly nad světem — a nejvíc nad těmi z jeho částí, které se těší britskému zájmu: západní brána do Stře- dozemního moře byla ohrožena německým pronikáním do španělského Maroka, zatím co rozhlasový generál Quiapo de Llano vykřikoval ze Sevilly svoje divoká poselství a prohlašoval mimo jiné, že „Gibraltar, který zabrali angličtí dobrodruzi a námořní lupiči, bude vrá- cen své španělské vlasti“. Na Kanárských ostrovech se usadili Němci, a Anglie si počala uvědomovat, že je tím ohrožena jejich druhá cesta na východ. Italské Baleary odřízly Francii od jejich afrických rezerv — od rezerv, které mají, bude-li třeba, chránit západní pobřeží. Německá hospodářská expanse do východní Evropy připomněla Londýnu předválečné sny o ně- mecké cestě do Indie, italská propaganda mezi moha- medánským obyvatelstvem Blízkého východu dokázala mu marnost všech polovičitých řešení. Nezbývalo než čekat a zbrojit — a Chamberlain tedy čekal a zbrojil. A zbrojil, jak víme, velmi důkladně.

... a trpělivost demokracií.

Co tomu všemu říkal John Bull, britský volič, brit- ský poplatník, průměrný britský občan? Jeho reakce byly pomalé, právě tak jako reakce vlády — a to je ostatně přirozené: neboť demokracie se v Anglii roz- růstá do šíře i do hloubky a nestává se tam často, aby se vláda rozešla s míněním veřejnosti. John Bull tedy čekal a zbrojil; ztrácel však, pozoruje nepěkný stav evropských věcí, pomalu trpělivost a začal přemýšlet o revisi své dosavadní politiky: viděl, že je světový obchod rozvrácen, že jsou ztraceny čínské trhy, že se rozmáhá autarkie. Viděl, jak se neklid šíří z jednoho místa na druhé a jak se otrásá půda, na které stojí.

Když začala španělská válka, zavíral nejprve oči a

doufal, že se celá ta nepřijemná věc brzy zlikviduje a že na místo jakési podezřelé socialistické vlády nastoupí solidní autoritativní režim, jakým byl na příklad režim Primo de Rivery. Shledal však brzy, že oheň na Pyrenejském poloostrově hned tak nevyhasne, protože je živěn z cizích zdrojů, a shledal také, že válku nevyhrává Franco, nýbrž Mussolini. S počátku jásal nad každým oslabením Madridu a hlavně nad každou pohromou, která stihla jeho ruské spojence; pěkně to vyjádřil karikaturista Low, který nakreslil, když bylo „ponorkami neznámého původu“ potopeno několik ruských lodí, dva staré torýe, rozmlouvající v klubu: „Máte pravdu, pane,“ říká první gentleman druhému gentlemanu, „ten nepořádek ve Středoze-
ním moři musí už konečně přestat a Rusové musejí konec konců pochopit, že jim kulturní svět nedovolí, aby svými parníky beztrestně poškozovali italská torpéda.“ Ano — ale po ruských parnicích přišly na řadu parníky britské, a výbuchy italských pum na britských lodích začaly nebezpečně otrásat křeslem ministerského předsedy.

Anglický lid byl nespokojen. Nepůsobily naň jen politické přesuny ve světě — některé věci se dotkly i jeho citu: pronásledování německých židů a německých socialistů a nestydatost, s kterou Německo i Itálie trhaly svoje závazky, hluboce urazily britský smysl pro čest. Bezohlednost, s níž byla vedena španělská válka, a bombardování čínských a španělských měst vyvolaly ve veřejnosti skutečné bouře odporu a zviklaly mnohé ze starých torýů v jejich příchynosti k autoritativním režimům. Britského lidu se těžce dotkla hanlivá slova, která pronášeli Hitler i Mussolini o demokracii; neboť demokracie je v Anglii stejně posvátná jako rodina nebo anglická národní církev. To všechno mělo vliv na rostoucí nedůvěru v politiku odkladů a ústupků: John Bull začínal chápat, že mezi jeho světem a světem diktatur je hluboká propast a že to už dál asi po dobrém nepůjde.

A pak se objevily rozpory mezi Chamberlainem a Edenem, Eden odešel a Chamberlain se pustil do oné podivné hry, která skončila řečí z 8. února tohoto roku — památnou řečí, v níž varoval ministerský předseda britské říše malé státy před přílišnou důvěrou ve Společnost národů — a vyvrcholila anšlusem a anglo-italskou dohodou. Je to hodně nejasná kapitola, Chamberlain o ní mluví nerad a Eden o ní nemluví vůbec; teprve až oba páni vydají jednou svoje paměti, dovíme se, kdo koho vlastně tenkrát ošidil. Zatím lze říci jen tolik, že Edenův vliv, jeho ušlechtilost a jeho idealismus byly na kontinentě silně přeceňovány, že Chamberlain porazil Edena, podezřelého z tak zvaného kontinentalismu, a šel pak ve svých formulacích britského zájmu na věcech kontinentu mnohem dál než poražený zahraniční ministr, a že jasná a jednoznačná prohlášení, která jsme slyšeli z Londýna v době květnové česko-německé krise, byla v celé Anglii a v celém Imperiu přijata téměř s nadšením. Situace už dozrála, všechny předchozí potíže zmizely: oposice už nebyla podezřelá z touhy po ideologické válce, vláda už nebyla podezřelá z nadřívání diktátorům, dominia poznala, že se evropské věci dotýkají i jejich nejpřímějších zájmů, v čele země stál starý, konservativní, mírumilovný a rozumný muž, jehož odpor k lehkomyšlným činům byl mimo podzřetí; když tento muž nařídil směr britské politiky k evropské pevnině, šel za ním celý sjednocený národ a celá sjednocená říše.

John Bull stojí dnes pevně na kontinentě, Velká Británie opustila svoje skvělé osamocení a postavil se do řady k těm, kteří už nechtějí ustupovat. Znamená to snad, že se vzdá jednou pro vždy naděje v dohodu se svými odpůrci, že začne uzavírat spojenecké smlouvy a zaručovat se za bezpečnost jednotlivých států? Jistě ne: bude jistě tak jako dosud raději všelijaké ty gordické uzle rozplétat než by je přesekávala. Rozplétání uzlů je ovšem svízelná práce a není vyloučeno, že se ještě mnohé věci změní: že padne Chamberlain, že se do vlády vrátí Eden, že bude ve volbách konservativní strana smetena oposicí; nezmění se však v Anglii přesvědčení, že britský ústup je skončen, že každá lokální válka v Evropě se změní ve válku světovou a že by každé další oslabení fronty tak zvaných mírových států znamenalo začátek konce Britského Imperia. Chamberlain nebo Eden, konservativní strana nebo Labour Party — Anglie zná konec konců jen jednu ideologii: je to ideologie, jejíž jméno je Britská říše; čím pevněji budou její kořeny vzrůstat do sfér našich evropských zájmů, tím lépe bude zajištěna naše bezpečnost, naše evropská kultura a náš světový mír.

Georges Bernanos:

Španělská tragedie

(Svědectví katolického spisovatele.)

„Nechť si všichni ti lidé na levici i ve středu nad námi pohoršují jak chtějí, dělá-li jim to dobře, ale ať se tomu nediví, že pro nás je boj španělských katolíků proti rudé moci bojem svatým, našim bojem vlastním a nejpřednějším, před kterým všechno ostatní pro nás ustupuje do pozadí, a že už o této věci se nechceme s nikým dohadovati, poněvadž všichni ti, kteří pod jakýmikoliv záminkami přejí vítězství vládě barcelonské, jsou naši úhlavní a nesmířitelní nepřátelé bez rozdílu stavu a osob.“ — To napsal český katolický spisovatel Jaroslav Durych v časopise „Světání“ 15. března 1938. Abychom vedle katolíka postavili nikoho jiného než zase katolíka, otiskujeme zde několik míst z nedávno vyšlé knihy Georges Bernanose: „Les Grands Cimetières sous la Lune“. Doufáme, že osobnost velkého francouzského katolického spisovatele a royalisty, známého odpůrce socialistů, nebude ani panem Durychem viněna z předpojatosti. Georges Bernanos byl nejen očitým svědkem události, které tu líčí, nýbrž i dovolil svému synu, aby se po několik měsíců, jako člen Falangy, bil v řadách Francova vojska. Dáváme mu slovo:

Španělská tragedie se stává pohřebištem. Je mi líto, musím-li nazývat pohřebištem či stokou starou zemi, zavalenou historií, v níž žijící lidé trpí, bojují a umírají.

Že jsou to muži? Co záleží na tom, že jsou to muži, je-li jejich oběť marná. Jsou tu dobré záměry? Co na tom, jestliže špatné ničí dobré, a jestliže dobré, rozděleno do dvou nepřátelských táborů, se tyčí proti sobě a na konec se prohlubuje. Vlast jest svatá idea. Ale když budete dlouho ve jménu vlasti zasévatí ozhiřku a tyfus, co zbude z vlasti a z vlastenectví, vy hlupáci!

Jak to začínalo.

I naivní lidé snad mi dnes přiznají, že válka ve Španělsku ztratila povahu výbuchu národního či křesťanského citu. Když jsem se je loni na jaře pokoušel připravit na určitá zklamání, smáli se mi do obličeje. Dnes již nejde o výbuch, ale o požár. A požár, který trvá déle dvou let, si již zaslouží názvu osudný, nemyslíte?

Viděl a prožil jsem ve Španělsku údobí předrevoluční. Prožil jsem je s hrstkou mladých falangistů, čestných a odvažných, jejichž program jsem sice cele neschvaloval, ale

keré práve tak jako jejich vůdce, oživoval ušlechtilý cit. Potvrzují, že pohrdání, které pocítovali vůči republikánské armádě a jejímu štábu, vůči zrádcům vlastního krále a své vlastní přísahy, bylo rovnocenné s nedůvěrou, kterou pocítovala levice ke kněžstvu vyškolenému ve volebních handlech a podvůdcích. Co se stalo z těchto chlapců? Můj bože, řeknu vám to, nebylo jich ani pět set na Majorce v předvečer povstání. Dva měsíce později jich bylo, díky nectnému nahánění, organisovanému vojenskými kruhy, 15.000. Za vedení italského dobrodruha Rossiho stala se Falanga pomocnou policií armády a byla soustavně pověřována těmi nejnižšími úkoly.

Myslete si co chcete o generálu Francovi. Je naprosto jisto, že by nenašel ani pětadvacet Španělů, kteří by šli za ním, kdyby se byl dopustil neprozřetelnosti, že by byl připustil, že revoluce potrvá déle než tři týdny.

Získal-li jsem něco ze svých zkušeností ze Španělska, tedy jen proto, že jsem je prodělal, aniž bych komukoliv stranil.

Stydlivé násilí.

Obyvatelstvo Majorky, kde jsem bydlil, se vždy vyznačovalo naprostou nevšímavostí k politice. G. Sand nás učí, že za dob Carlistů to bylo stejné. Zde byli stejně flegmaticky přijímání uprchlíci obou stran. Podle svědectví vůdce Falangy nebylo by se na ostrově našlo ani sto opravdu nebezpečných komunistů. Kde by je tu sehnali. Je to kraj malých zelinářů, oliv, mandlí, pomerančů, kraj bez průmyslu, bez továren. Můj syn mohl celý rok běhat po propagačních schůzích, aniž by on sám či jeho kamarádi vyměnili se svými odpůrci více než ránu pěstí. Na svou čest potvrzují, že po celé měsíce, které předcházely „Svaté válce“, neudal se na ostrově žádný atentát ani proti lidem ani proti statkům. „Ve Španělsku se zabíjelo“, namítne se mi. Pravda, 135 politických vražd bylo od března do července 1936. Budiž. Teror pravice mohl si tedy uchovat povahu odvety. Při nedostatku vlastních zločinných činů nemohlo jít na Majorce než o preventivní čistku a o vyhlazení podezřelých. Většina rozsudků, vynesených vojenskými soudy na Majorce, byla však trestáním zločinů *desafeccionamiento salvador* (zločinu nelásky k osoboditeliskému hnutí), kterých se dopustili odsouzeníci toliko slovně nebo gesty. Jedna rodina o čtyřech členech, ze znamenitého občanského rodu, otec, matka a dva synové, byla odsouzena k smrti na základě svědectví určitého počtu lidí, kteří tvrdili, že je viděli v jejich zahradě tleskati při přeletu republikánských letadel. Intervence amerického konsula zachránila život ženě, protože pocházela z Portorico. Namítnete mi, že spisy Fouquier-Tinville obsahují mnoho podobných případů revoluční justice. Právě proto však jméno Fouquier-Tinville je jedním z nejohavnějších jmen z dějepisu.

Španělská pravice až do poslední chvíle se prohlašovala za nepřítele každého násilí. Falanga, která byla přesvědčena, že pročistí své protivníky pomocí ricinového oleje, byla ještě 19. července 1936 pokládána za tak odsouzení hodnou, že v té době byly odpírány církevní obřady při pohřbu sedmnáctiletého falangisty Barbary, který byl zabit téměř před mýma očima ráno v den puče. Osobnost, kterou mne konvence nutí nazývat Jeho Excellencí biskupem z Majorky, po delším váhání, má-li tomuto členu násilnické organizace povolit církevní doprovod, spokojila se, že kněžím zakázala dostavit se k bohoslužbě v církevním rouše. Šest týdnů později bylo dvě stě obyvatel sousedního městečka v noci vytaženo z postelí Italy, kteří je považovali za podezřelé, odvečeno na hřbitov, ubito kulkou do hlavy a o kou-

sek dál na hromadě spáleno. Osobnost, již mne konvence nutí označovat za arcibiskupa, delegovala tam jednoho ze svých kněží, který s nohama v kalužích krve udílel mezi výstřely poslední rozhřešení.

Poznamenám jen, že tento masakr nešťastníků bez obrany nevyvolal ani slovo odsouzení ani nejnevinnější výhradu církevních autorit, jež se spokojily uspořádati děkovné procesí. Pochopíte, že jakákoliv zmínka o ricinovém oleji byla nyní považována za neoportunní.

Onen druh teroru, o němž mluvím, pozoroval jsem na ostrůvku, který bylo možno za jediný den snadno projeti v jedné tuře na motocyklu. Řeknete mi, že by tu teror mohl nabýti ještě krutější povahy. Já tomu nevěřím. Opakuji znova, že zde nebyl vyvoláván žádným terorem jiným, a že obyvatelstvo Majorky nebylo nikdy pokládáno za kruté, jako snad na př. Andalusci nebo Asturci. Na této zúžené scéně mně bylo možno se přiblížiti ke všem hercům dramatu. Tímtež pohledem jsem viděl gesto velitele i popraveného, šarže i komparsy. Mluvil jsem s těmi i oněmi. Slyšel jsem jejich ospravedlnování, spojené často s výčitkami svědomí. Obraz, který jsem si o nich učinil, zůstává po uplynutí tolika měsíců, jak věřím, lidský.

Ale zdá-li se vám slovo teror příliš silné, najdete si třeba jiné. Je možné, že ve vás vyvolává představy požárů, hroučících se domů, mrtvol roztrhaných obyvatelstvem. Ale teror, o němž mluvím já, nemůže mně vyvolat žádný z těch obrazů právě proto, že těm, kdo ho organisují, je pořádek na ulici naprostou nutností. Je dětské představovat si zabíječe jako loupežníka z melodramu. Takový Maximilian Robespierre byl správný měšťák, věřící a morální. Buďte jisti, že by dal přednost spolupráci stejných měšťáků, jako byl on sám, před těmi hroznými halenkáři, rozpoutanými Dantonem. Kdyby byl měl k dispozici disciplinovanou armádu, bezvadnou policii a správné úřednictvo, poslušné kněze a pracovitou administrativu, byl by býval pobil právě tolik lidí a možná i více lidí, aniž by služba dostavníků, pošt a silnic tím trpěla.

Když mne navštívili námořní důstojníci v Palmě, obdivovali čistotu ulic a pořádek na tramvajích, a co já vím ještě? „Cože! Obchod jde, lidé promenují, a vy říkáte, že se zabijí? Dejte pokoj!“ Nevěděli ovšem, že obchodník, který by zavřel krám, riskuje hlavu. Nevěděli rovněž, že úřady zakázaly nositi smutek příbuzným popravených. V čem, u čerta, chcete, aby se změnil vzhled města? Když se zabijí diskretně patnáct nebo dvacet nešťastníků denně, přestanou proto jezdit tramvaje, naplňovat se kavárny a znít kostely zpěvem *Te Deum*?

Pokud jde o mne, nazývám terorem každý režim, v němž jsou občané zbaveni práva zákona a mají k očekávání smrt nebo milost jen od rozmarů policie. Takovýto režim jsem taktod viděl v činnosti po osm měsíců. Nebo přesněji: bylo třeba osmnácti měsíců, abych odkryl kolečko po kolečku celé jeho soukolí v běhu. Nežádám, aby mi bylo věřeno. Víím jen, že se to vše bude jednou vědět. Monsignor biskup palmský ví toho na příklad tolik, co já. Ba více než já. Vždy jsem si myslíval, že by Svatý otec, trápený prý problémem španělské občanské války, měl velký zájem, aby se pod přísahou vyptal na vše tohoto hodnostáře.

„Čistky“.

Čistka na Majorce měla tři značně odlišné fáze a období přípravné. Během té poslední fáze byly nepochybně prováděny hromadné popravy v bytech, které se zdály míti povahu osobní pomsty, více méně zavrhané všemi, a jejichž detaily se svěřovaly pošeptmu. Tehdy se objevil generál hrabě Rossi.

Spatřili jsme ho jednoho krásného rána vystoupiti ze šarlatového třímotoráku. Jeho první návštěva platila vojenskému guvernérovi, generálu Godetovi. Guvernér a jeho důstojníci jej přijali zdvořile. Podtrháváje svůj projev úderem pěstí na stůl, prohlásil, že přináší fašistického ducha a ráznost. Hrabě Rossi převzal skutečné velení Falangy. Oblečen v černé kombinaci, zdobené na prsou ohromným bílým křížem, projížděl vesnicemi, řídě sám osobně svůj závodní vůz, který se v mracích kouře zoufale snažily dojížděti ostatní vozy, naložené muži, po zuby ozbrojení. Noviny přinášely každé ráno zprávy o těchto řečnických objíždkách, na nichž, doprovázen knězem, hlásal záhadným jazykem, propleteným místním nářečím, italštinou a španělštinou, křížácké tažení. Jistě, že italská vláda měla v Palmě méně viditelné spolupracovníky, než byl tento obrovitý surovec, který jednoho dne u stolu jedné velké palmové dámy, osušuje si ruce o ubrus, prohlásil, že potřebuje nejméně jednu ženu denně. Ale zvláštní posláni, které mu bylo svěřeno, dokonale harmonisovalo s jeho geniem. Byla to organizace hrůzy.

Od té doby noc co noc jim naverbovaná mužstva operovala na dědinách i na předměstích Palmy. Všude tam, kde tito pánové dokazovali svoji horlivost, se scéna neměnila. Bylo to totéž diskretní zaklepání na dveře přepychového obydlí nebo chudé chaloupky, totéž pobíhání po zahradě plné stínů, či totéž pohřební šeptání na schodišti, které vyslechl na druhé straně zdi nešťastník s uchem, přilepeným k zámku a se srdcem staženým úzkostí. „Pojďte s námi!“ Stejná slova, řečená zoufalé ženě, marně se vztahující ruce i hluk motoru, který vytrvale hučel dole v ulici. „Nevzbuďte děti, prosím, není to třeba. Vedete mě stejně do vězení, že ano, seňor?“ „Perfectamenta,“ odpověděl zabijec, jemuž často nebylo ani dvacet let. Pak to bylo vstoupení do kamionu, kde došlo k shledání dvou nebo tří kamarádů právě tak zasmušilých, právě tak resignovaných, s pustým pohledem... Hombro! Kamion zaskřípal a dal se do pohybu. Ještě okamžik naděje, tak dlouho, dokud nesjel s hlavní cesty, a hle, již zpomaluje jízdu a již skřípe po polní cestě. „Sestupte!“ Sestupují, stoupají si do střehu, líbají medailonky. Pan! Pan! Pan! — Mrtvolky jsou srovnány na kraji příkopů, kde je zítra najde hrobař, s rozbitou hlavou a s trupem, spočívajícím na ohavném polštáři zčernalé svedlé krve. Říkám hrobař, proto, že vše co bylo třeba provést, dalo se vždy nedaleko hřbitova. Obecní funkcionář poznamenal do svého rejstříku: „Ten a ten, ten a ten, zemřeli návalem krve do kostí.“

První fáze čistky trvala čtyři měsíce. Během těchto čtyř měsíců cizinec, v první řadě odpovědný za tato zabití, nechyběl nikdy na čestném místě při všech církevních manifestacích. Byl většinou doprovázen místním almužníkem s bílým křížem na prsou a pistolí za pasem. Tento kněz byl ostatně později zastřelen vojáky. Nikdo nemohl uvést v pochybnost, a nikdo by se to také neodvážil, plné moci italského generála. Známe ubohého kněze, který ho ponížene prosil, aby ušetřil život třem mladým uvězněným ženám mexického původu, protože, když je byl vyzpovídal, mohl je posuzovati nejlépe. „Dobře,“ odpovídal hrabě, který se připravoval k odchodu na lůžko, „promluvíme o tom se svým polštářem.“ Nazítří ráno je dal svými muži pobít. Tak až do prosince všechny hluboké cesty kolem hřbitovů přijímaly pravidelně svou pohřební satbu. Dělníci, sedláci, ale také měšťáci, lékárníci, notáři.

Když byla čistka na místě skoro skončena, bylo třeba myslet na věznic. Dovedete si představit, jak byly plny. Došlo na druhou fázi, na čištění věznic. Neboť velký počet podezřelých, mužů i žen, unikal vojenskému zákonu pro naprostý nedostatek deliktů, schopných k předložení válečnému soudu. Tak bylo počato se skupinovým propouštěním podle

míst původu. Na poloviční cestě byl náklad shozen do příkopu.

Já vím, . . . nechcete, abych pokračoval. Kolik mrtvých? Padesát? Sto? Pětset?? Číslo, které vám udám, bylo udáno jedním z vůdců palmského distriktu. Počátkem března 1937, po sedmi měsících občanské války, se počítalo na 3.000 vražd. Sedm měsíců činí 210 dnů, tedy patnáct exekucí průměrně denně. Dovolují si znovu připomenouti, že celý ostrůvek může být snadno od jednoho konce ke druhému projeto ve dvou hodinách.

Zřejmě se vám to těžko čte. Mně se to také špatně píše a ještě těžší jsem to viděl a slyšel. Drželi jsme se dobře, moje žena i já, ne z pohrdání, ani s nadějí, že bychom mohli být užiteční — mohli jsme tak málo — ale spíše z pocitu hluboké solidarity vůči statečným lidem, jejichž počet denně se zvětšoval, kteří znali naše naděje i naše iluze a s námi sdíleli i naše úzkosti. Nebyli svobodní, my byli. Myslím na ty mladé falangisty, na ty staré kněze, z nichž jeden za to, že pronesl neprozřetelná slova, musel před hrozbou revolveru vypít litr ricinového oleje. Zklamání, smutek, soucit, hanba, svazují mnohem úžeji, než revolta nebo nenávisť.

Člověk se ráno probouzí a potkává všude, na ulici, u kavárenského stolku, na prahu kostela, toho a onoho, o němž se domníval, že je na straně zabijců, a který vám náhle řekne s očima plnými slz: „To je přespříliš! Nemohu již dále! Hle, co právě provedli!“ Myslím tu na starostu malého města, jemuž žena připravila úkryt v cisterně. Ubožák si tam udělal jakési hnízdečko jen několik centimetrů od vody. Vytáhli ho odtamtud v prosinci, zchváceného horečkou. Zavedli ho na hřbitov a ubili jednou ranou do břicha. A poněvadž hned neumřel, katové, kteří popijeli nedaleko, se k němu vrátili s lahvi kofalky a vrazili mu hrdlo do úst a prázdnou láhev rozbili o jeho hlavu. Opakuji znovu, že tyto činy jsou veřejně známy. Nebojím se žádného dementi.

Ovzduší teroru není takové, jaké myslíte. První dojem vypadá jako ohromné nedorozumění, které zaplétá mnoho věcí, směšuje nepoznatelně zlo i dobro, viníky i nevinné, nadšení i krutost. Viděl jsem dobře? . . . Pochopil jsem dobře? . . . Jste ujišťováni, že to vše skončí, že je tomu již konec. Oddechuje se. Oddechuje se až do příštího masakru, který vás rázem překvapí. A čas míjí . . . Míjí. A co ještě? Co chcete, abych vám ještě řekl? . . . Je tvrdě, dívati se, jak zdívočuje před vašimi očima to, co je zrozeno k lásce.

Nesmíte věřit, že čištění věznic naráz ukončilo činnost očistných čet; jen se zpomalila. Osamocené vesnice si oddechly, hlavní služba čet se odehrávala nyní v bezprostředním okolí Palmy. Rodiče a příbuzní popravených neměli kdysi než několik kroků, aby mohli poznati své mrvé. Nyní bylo třeba dlouhé cesty a srdce rozdirajících formalit. Poněvadž záznamy hrobníkovy se zřídka kryly se záznamy věznic a společně hroby nevydávaly svá tajemství, nezbyvalo benevolentním funkcionářům, než vyzvat příbuzné k tomu, aby v hromadách svršků se sami pokusili naléztí košili nebo jiné prádlo svého mrtvého.

Snažím se to vše napsati bez frází. Nepřipojuji nic, o čem bych neměl důkazů nebo o čem bych byl pouze slyšel. Všechny tyto činy byly veřejné. Byly schvalovány velkým počtem, zavrhovány některými; u nikoho nebylo o nich pochyb. Rozum a čest je odmítaly. Cit byl otupen a ochromen úžasem. Stejný fatalismus smířoval v témže otupění oběti i katy. Ano. Občanská válka mně nenaháněla strach — až teprve v den, když jsem upozoroval, že vdechují téměř nevědomky a bez hnutí srdce nechutný a zkrvavený vzduch. Bůh se slituj nad lidmi.

Mohl bych podati mnoho příkladů podobné apatie. Znamenávám zde jenom jeden interview se řeholnicemi

z Porto Cristo, uveřejněný ve všech časopisech palmských. Maličké městečko Porto Cristo bylo v srpnu 1936 místem nástupu republikánských sil, které se ostatně nemohly nikdy spojit s ostatními a vrátily se po několika týdnech. Ony řeholnice řídily opuštěný tehdy pensionát. Vedoucí sestra vyličila s vervou novináři o vstupu Rudých a o prvním styku svých ustrašených podřízených s barcelonskými milicionáři, kteří brutálně nařídili připravit lůžka pro raněné. Uprostřed chaosu se najednou vynořil jakýsi Jihoameričan, obrovitý chlap s revolverem v ruce a takto se představil: „Sestry, já jsem katolík i komunista. Vyrazím mozek každému, kdo by se k vám uctivě nechoval.“ Během dvou dnů dělal vše možné, zásoboval ošetrovatelky, obvazoval s nimi raněné, jichž počet neustále vzrůstal. „Konečně na úsvitu třetího dne,“ končila řeholnice své vypravování, „uslyšely jsme prudkou střelbu, ranění se zneklidnili, milicionáři chvatně odběhli, a my se vrhly na kolena prosíce nebe o úspěch našich osvoboditelů. Výkřiky Vive España! Arraba España! počaly doléhat k našemu sluchu, a dveře povolily. Co vám mám dále říci? Udatní vojáci vstoupili ze všech stran a vyrovnali si své účty s raněnými. Náš Jihoameričan byl zabit poslední.“

Když jsem po několika dnech vyjádřil svůj údiv novináři, který článek publikoval, uveřejnil tento jakési pracně sepsané ospravedlnění, z něhož uvádím: „Některé šlechtetné duše se domnívají, že se musí bouřit proti nutnostem svaté války. Ale kdo válčí, musí se podrobiti jejím zákonům. A prvním zákonem války je: „Běda přemoženým!“

Obávající se vzrůstajícího znechucení, které hrozilo nebezpečně znepokojit Falangu, zahájily vojenské úřady třetí fázi čistky, ještě diskretnější. Nežádoucí vězňové obdrželi jednoho rána zprávu o svém propuštění. Podepsali vězeňský rejstřík a potvrdili příjem kdysi zabavených svršků, vyplnili všechny nezbytné formality, aby vězeňská správa byla zbavena vší odpovědnosti. Ve dvě hodiny v noci byli propuštěni po dvou. Totiž, na prahu věznic v pusté ulici byli očekávání muži ozbrojenými revolvéry. „Tíse! Odvezeme vás domů.“ A zavezli je na hřbitov.

Z toho, o čem vím, uvedu ještě případ bývalého starosty Palmy, starého vyhlášeného lékaře, v jehož prospěch dobrovolně svědčili hodnostáři církevních institucí, a jehož žena byla známa svou zbožností. Nedalo se mu vyčítat nic jiného, než to, že býval členem radikální strany. Byl však stejně odsouzen k smrti a zastřelen, přivázan na židli, na níž ho přivezli s nemocničního lůžka po celonočním úsilí ošetrovatelk udržet ho injekcemi do rána při životě. Když jsem projevil svůj úžas nad tím, že ho nechali čekat více než šest měsíců na nevyhnutelnou smrt, dostal jsem tuto odpověď: „To není naší vinou, udržovali jsme ho na živu tak dlouho, dokud nebyly skončeny formality o konfiskaci jeho majetku.“ On totiž ten nebožák byl boháč.

Jako většina měst ve Španělsku, patřilo i hlavní město Majorcky dětem. Po šesti měsících vojenského tažení zdálo se jim patřit ještě více. Defilovaly vážně po opuštěných ulicích. Hrají si na vojáky, říkal jsem si. Ale když jejich starší bratři se každý večer vraceli ze svých záhadných vyjíždek, bylo možno každému narazit na rozích ulic na mrtvoly s roztrášenými hlavami a vyhrězlými břichy. Smějte se jak chcete, teror je teror, a kdybyste žili jako sběr, pro něj nahodilá udání znamená nebezpečí smrti, zachvělí byste se jistě při setkání s těmito třináctiletými bířici.

Bydlel jsem na Majorce v malé vsi na břehu moře, která je ostatně předměstím Palmy, vzdáleným 5 km. Uprostřed zuřící občanské války nebylo Porto-Pi ani příliš živé. Chlapci sloužili v té či oné bandě anebo vůbec nesloužili a sice dle toho, kde je právě zastihly valící se události, neboť Ma-

jořčané jsou národem cestujícím. Ti, kdož právě necestovali, se ukazovali málo, snad jen v neděli na mši. Žil tu starý potulný cestář, pověstný svým vozíkem, taženým přeludem osla s převislou koží, pravděpodobně vypůjčenou od jiného živočicha téže rasy, protože zřejmě byla příliš velká na jeho kostru. Ačkoliv jediný syn tohoto obecního zřízence byl zabit vojáky, smiloval se nad ním dobrosrdečný hostinský a dopřával mu útulku ve stáji, kde přespával vedle svého jedinečného zvířete. Má dcera Dominika je měla oba velmi ráda. Jednoho rána o velikonočních našla svého starého kamaráda pověšeného vedle osla.

Návrat do Francie.

Musím říci, že jsem po třech letech pobytu v cizině našel svou zemi tak hluboce rozdělenou na dva protivné tábory, že jsem ji nepoznával. Jaro 1937 bylo bez pochyby nejtragičtějším jarem francouzským, jarem skoro občanské války. Politické rivality; sociální nenávisť; nesnesitelné ovzduší vzájemného strachu. Strach! Strach! To bylo jaro strachu. Nicméně síly života jsou tak mocné, že kaštiny stejně kvetly i v tomto odporném ovzduší. Nerozeznával jsem ani tváří. „Je třeba se vším skončit a to hned,“ mumlali lidé pokojní. Mohl jsem vše přeložit do oblíbeného španělského hesla: Buď oni nebo my!

Neměl jsem co říci lidem z levice. Ale přál jsem si mluvit s těmi z pravice. Věřil jsem nejdříve, že to bude snadné. Myslíl jsem, že jsou špatně informováni. Ale oni byli právě tak dobře jako já.

„Italové ve Španělsku? Tím lépe! Nikdy jich nebude dost! Také Němci? Znamenitě! Hromadné popravky? Výborně! Jen žádné citlivosti! Ale vaše noviny, které... Naše noviny píší, co je potřeba. Doufám, že o tom nebudete mluvit? Nebudete přece hrát do rukou odborářům? Představte si, že truhlář na Výstavě je placen více než sto franky denně! Tak je to, pane!“

Co jsem měl říci? Neměl jsem ostatně mnoho co říci. Chtěl bych prostě jen říci toto: Nenáviděli jste kdysi slovo násilí. A ejhle, jste připraveni k revoluci. Sťezte se! Fašismus a hitlerismus vám nabízejí vzory své revoluce. Pochybuji, že byste z nich mohli získat, neboť se nezdaří sloužit příliš zájmům vaší třídy ani neodpovídají vašim zvykům. Pan Mussolini a p. Hitler jsou, co jsou. Ale nejsou z vás. Mezi námi řečeno, nemají vás příliš rádi. Pochybuji, že určité z vašich sociálních postojů by jim byly sympatické, že by na příklad dovolili obchodníkům zvyšovat neustále cenu zboží a v zájmu národním odsuzovat zásadu zvýšení mezd. Pochybuji, že by kupci, jichž jménem jejich předseda v den stavovského banketu ujišťoval, že jen odříkání oněch pánů je s to zachránit Evropu, se cítili dobře za hitlerovské nebo fašistické revoluce. Ať se tam zajedou podívat, ať si to uvědomí!

Svět nepřijme teror klerikální, měšťácký či vojenský. I kdyby byl stokrát ospravedlněn ve vašich očích hrozbou jiného teroru, my dnes již nemáme čas na morální rozpravu, to, co se děje, jsou již dějiny.

Věřím, že španělské tažení je fraškou, v níž se proti sobě tyčí dva shluky straníků, které se již marně pokoušely utkat se ve volbách a které se budou marně stále utkávat, protože nevědí, co chtějí, a zneužívají síly, kterou si neumí sloužit. Ze generálem Franco nacházíme tytéž lidi, kteří se ukázali stejně neschopnými sloužit monarchii, již na konec zradili, ani zorganizovat republiku, kterou pomáhali tvořit, tytéž lidi, to jest: stejně nepřátelské sobě zájmy, na okamžik sehnané vespolek zlatem a bajonety cizinců. Tomu říkáte národní revoluce?

do ba a lidé

Milena Jesenská:

Statisíce hledají zemi nikoho

A hasver na vinohradské ulici.

V pokojné a klidné vinohradské ulici mne zastavil člověk. Byl otrhaný a zbědovaný, ale nežebral. I k prosbě je asi židu třeba odvahy, zažil-li osvobození Rakouska. „Mluvíte německy?“ „Ano.“ „Jste židovka?“ „Nejsem.“ Bylo to jistě to podivné oslovení, které mne přimělo, abych se vrátila za jeho zklamanými zády, protože jsem si uvědomila, že se tento člověk neodvažuje prosit o pomoc někoho, kdo není žid — a to uprostřed Prahy, uprostřed Evropy, v klidné, slunečné odpoledne roku 1938. Příběhů, jako je jeho, jsme v posledních letech slyšeli mnoho. Měl vyražené zuby a krvavou dáseň, měl cáry místo šatů, neměl ani halěr a nejedl mnoho hodin. Nikde nepřespál — ze strachu, že by ho poslali zpátky. Jen šel a šel a šel.

Jak dlouho může jít vysílený a pokořený člověk bez peněz, než ho zastaví stráž? Snad ho zastaví zítra, snad pozítří. A nezbude jí, než aby ho poslala zpět, protože by přišly karavany zbědovaných lidí, kdyby se někde otevřely hranice. Poslat zpět — ale kam? Papíry nemá, o příbuzných neví. Československé úřady ho pošlou na hranice bývalého Rakouska a na hranicích jeho státu ho nepřijmou. Poštovní balík se musí doručit majiteli do rukou, ale lidský balík se postaví před hranicemi a řekne se mu: běžte! A lidský balík běží několik kroků sám, než ho chytí nejbližší stráž. Byl v Praze člověk, který zažil rekord tohoto bědného putování: byl odehnán od různých hranic různých států šedesátkrát.

V hlavičce sociálně-demokratického listu „Arbeiterzeitung“ stála, pokud vycházel, velmi krásná věta: „So lange es Stärkere gibt, immer auf der Seite der Schwächeren.“ Ze všeho nejlépe bych chtěla vědět, jak se chová dnes to skvělé a statečné, mužné a uvědomělé vídeňské dělnictvo k nejslabším ze slabých, k vídeňským pronásledovaným židům. Proč o tom není zpráv? Jímá mne hrůza, dovídám-li se, že mnozí rakouští dělníci přihlížejí prý týrání židů s poměrně klidnou myslí. Je-li to pravda, je to zase nový důkaz, že zášť proti židům dříme i v těch nejlepších a že není nic tak snadné jako ji probudit.

Židé jako národ?

Na světě je dnes mnoho židů, kteří věří v židy jako národ, ačkoli jim věda charakter národa nepřiznává, považují je spíše za kustu, která si dokonce i po tisíciletém rozptýlení uchovala mnohé příznačné vlastnosti, aniž by měla společnou řeč, společnou kulturu a vlastní souvislé území. V některých zemích byli židé násilím udržováni jako kasta, a tím se ovšem mnohé znaky jejich národnosti uchovaly velmi výrazně, třeba nestačily dát židům to, co nazýváme národním charakterem. Židé vrůstají naopak do nejrůznějších národů, dávajíce se vychovávat jejich kulturou — často ji také z velké části tvoří — a přijímajíce právní základnu toho kterého státu. Kdekoli se však za tisíce let zhroutily mravní a právní podpěry společenského pořádku, dopadla vždycky první rána na židy. Mluvila jsem se dvěma židy tak odlišnými jako dva světy. Jeden je Maďar, spisovatel, člověk kultivovaný, hbitý, s tím půvabným, teskným smyslem pro humor, jehož odevzdanost v pravdivou podstatu věci vyznačuje dobré jedince tohoto podivuhodného živlu. Ten pokrčil rameny a řekl mi: „Chtěl bych napsat příručku: Kterak emigrovat? Mám v tom už své zkušenosti, emigroval jsem už pětkrát.“ Druhý byl rolník na Slovensku, přivandrovalý odněkud z Polska, u něhož není ani stopy po intelektuálních židovských znacích, jak my je známe: člověk zaměstnaný půdou a soustředěný k půdě. I ten pokrčil rameny a řekl mi, když jsem se ho ptala, má-li pole

a dům v nájmu, nebo je-li jeho: „A k čemu je židu dům? Stejně bude jednou utíkat.“

Vidíte — tohle je jim všem společné. Židovskému dělníku a rolníku na východě jako židovskému advokátu, obchodníku, lékaři, spisovateli na západě — vědomí, že bude jednou utíkat. Vědomí, že společenský a právní řád, jemuž se podrobuje — kultura, kterou miluje, řeč, která se mu stala mateřskou — to všechno může zakolísat při prvním nárazu a nebude nikde pomoci.

Přeškolení židovské mládeže.

Není divu, že se v židech vyvinuje víc, než v jiných lidech, touha po moci, která je jakýmsi zabezpečením na vlastní pěst. Moc lze získat všelijak: třeba penězi nebo vzděláním. Půda, která židům chybí, vehnala velkou jejich část do hospodářského podnikání, a proto je moderní kapitalismus na první pohled „výtvozem židů“. Alespoň je velmi snadné tvrdit to a využít toho podle okolností. Vzdělání dává člověku možnost tak zvaného svobodného nezávislého povolání: proto je mnoho židů právníků, žurnalistů, lékařů, vědců atd. „Šedesát tisíc německých dětí jsem ošetřil“ — napsal vídeňský dětský lékař profesor dr. Knöpfelmacher než se zastřelil — „a tohle jsem si vysloužil.“ Příznačná je pro tento podivuhodný, roztržštěný živel houževnatá životaschopnost a nesentimentální chápání reality. Víte, co dělají židé v Německu v těch pekelných pěti letech? Horečně pracují na přeškolení své mládeže. Právě tak, jako dřív chodili židovští hoši na studie, učí se dnes zámečnictví, mechanice, instalatérství, truhlářství, zahradnictví a jiným rukodilným povoláním. V Rakousku se učí tisíce židů pracem, které mohou potřebovat při kolonizaci — zavodňování, obdělávání těžké půdy, zedničiny, stavění cest. Jsou to lidé, kteří počítají s výjimečným štěstím, doufajíce, že jim bude dovoleno odstěhovat se do jižní Austrálie nebo do jižní Ameriky, někam do pustiny nebo do stepí. A bude se opakovat stará hra osudu: tito houževnatí lidé zdolají všechny překážky, osídlí zemi, usadí se v ní, založí si domovy, obdělají půdu doslova „v potu své tváře“, aby v třetí generaci uslyšeli, že jsou cizinci a vyděrači. Mluvila jsem se ženou, jejíž rukama prochází každý židovský emigrant, který přijde do Prahy. Dokazovala mi, že po dosavadních zkušenostech všechny kolonizační pokusy židů ztroskotávají v třetí generaci — kromě Palestiny. Ale Palestina je věc pro sebe a dosud ani zdaleka nedorěšená.

Jako vyučení a kvalifikovaní řemeslníci snaží se teď tisíce židů najít místo ve světě, kde by se uchytili. Jakmile se někde na druhém konci zeměkoule uchytil jeden z nich, můžete být jisti, že zanedlouho pomůže svým blízkým i vzdáleným příbuzným. Za chvíli pracují dva, tři a stanou se žebříčkem, po kterém přelézají bratrance, uci, švagři, dědové a tchánové se ženami i s dětmi, protože tisíciletá zkušenost v emigrování naučila je krásné a obdivuhodné solidaritě. Z Prahy odejel asi před rokem mladý žid se ženou někam až na Filipiny. Odejel s holýma rukama a po mnoha strastech. Tam ho však přivítali s otevřenou náručí, s dojemným pohostinstvím, a brzy měl práci. Byla tam malá židovská kolonie, polští emigranti, kteří tam přišli při poslední antisemitské vlně, která šla Evropou: před světovou válkou. „Nezapomněli ještě,“ psal ten hoch. „Nedívám se, vždyť já také nezapomenu.“

A hasver, který už nemůže ani putovat.

Mluvila jsem v poslední době s dvěma Němci. S henleinovským obchodníkem z českého severu, který byl do nedávna ještě aktivistou, mužem vzdělaným, sečtělým, s jakousi obchodní prozíravostí, která brání úplnému zaslepení. Na moji otázku, co se podle jeho mínění má stát s půl milionem židů, kteří se mají vystěhovat do čtyř let z bývalého Rakouska, pokrčil rameny a řekl s úsměvem trochu ironickým:

„To je, pravda, obtížná věc. Snad se jich ujmou státy, které pro ně tolik nařikají?“

„Proč by se jich měly ujímat? Tito židé jsou přece němečtí státní občané. Za rok by třeba napadlo německé říši, že vyžene všechny socialisty a pak třeba všechny kasaře, tuberkulózní nebo černooké? Co by se stalo, kdyby tak jednal každý stát?“

„Ovšem, ovšem, to je zlé, to je velmi zlé, sám si myslím, kam ti lidé půjdou,“ řekl naprosto zdvořile a nepřesvědčeně.

Ve vlaku jsem jela s Rakušanem, který jel navštívit příbuzné do České Lípy. Mladý muž, prý průmyslník ze „Štájrn“, osmahlý, zdravý, omezený. Začal mluvit sám a hodně útočně:

„U nás je teď dobře. Nemáme už vůbec žádné nezaměstnané, jako vy tady, a všem se vede dobře.“

„Bylo by to krásné, kdyby tomu skutečně tak bylo, ale obávám se, že se mýlíte,“ odpovídám.

Zvedl se, napřímil, celý vagon ztuhl, protože Rakušan vypadal, jako by se chtěl na mne vrhnout.

„Co o tom vy můžete vědět? Odkud vy to můžete vědět?“

„Jednak z novin, jednak z vyprávění lidí, kteří přicházejí z Rakouska. Na příklad židům se určitě u vás nevede dobře a skoro všichni jsou nezaměstnaní.“

A teď se s tím mužem stalo něco, co těžko dovedu popsat. Dal se do klokotavého, pyšného smíchu, plácal se rukama do stehů, naditých do krátkých kalhot, začal poskakovat na lavici a prskal nadšením. „Hohoho, hehehe, tak to tedy máte pravdu, na mou duši, židům se nevede dobře, to jste uhádla, ba ne, židům se vůbec nevede dobře, kdepak . . . hehehe, těm se vede moc bídne . . .“

V zalykání, slinách a podivném záchvatu sadistické rozkoše dozněla ta věta v úplném tichu užaslého vagonu. Všichni jsme hleděli jako očarování. Muž vedle mne, zřejmě rolník, odplivl a odsedl si. Za ním my ostatní. Rakušan zůstal v oddělení sám.

Tady máte zřetelně první a poslední bod stupnice, jak hledí Němec na osud německých židů. Skutečně, nevede se jim dobře.

To, co se děje židům v Rakousku, je horší než všechno, co dosud zažili. Ba ani to, co zažili v roce 1933 v Německu, nebylo tak hrozné. Tam to byl strašný, krutý a krvavý pogrom. Židovské dějiny jsou plny pogromů — v nejrůznějších dobách a zemích byli lidé vyvražďováni, obírání o majetek a vyhazování ze země. V Rakousku je mimo tento pogrom ještě něco docela nového. Věc čistě německého ražení — v hrubosti, důsledné nelidskosti a právní nehoráznosti jedinečná v dějinách: **studený pogrom**.

Studený pogrom je programové, klidné, státní mocí udělené nařízení, které sice nezabývá žida života, ale zbavuje ho jakékoli možnosti žít. Židé ve Vídni sedí uděšeni ve svých bytech, chvějí se, když někdo zazvoní. Nacistické hlídky obcházejí napořád. Starý a chorý žid si po obědě stáhne záclony, aby mohl usnout. Za chvíli zvoní hlídka: proč jsou dole záclony? Nemá snad žid u sebe arijskou dívku? Ať už se to neopakuje! Někdy zazvoní hlídka, aby odvedla ženu, děti a muže do pracovních skupin. Zaženou je do kasáren SS nebo SA a poručí jim vyčistit záchody, vydrhnout chodby, umývat nádobí. Někdy je přidělí k těžké práci za městem: k řízování silnic, kopání příkopů, rozšiřování koncentračních táborů. Právníci, lékaři, spisovatelé, obchodníci pracují do úpadu s rýčem a motykou, se kterou nedovedou zacházet. Ale i ženy a dívky, ba i těhotné ženy. Někdy se z těchto prací navracejí domů, někdy se už nevrátí. V celé Vídni není skoro jediné rodiny, která by někoho nepostrádala. Židé vstávají ve dvě hodiny v noci a odcházejí do lesů za Vídni, protože časně zrána obcházejí nacistické hlídky. Nebo stíhají byty a prosedí celou noc u přátel, hrozíce se noci o samotě.

Město Vídeň začalo zavírat sady židům — ostatní rakouská města se ovšem ihned připojila. Nejdříve byla zavřena Lainzer Tiergarten, pak Türkenschanzpark, Schönbrunn, Stadtpark. V malých sadech na vídeňském předměstí do-

staly lavičky dvojí nápis: Nicht für Juden — a Nur für Juden. Zajímavé je, že kníže Liechtenstein odepřel zavřítí svůj nádherný sad židům, dal jim jej naopak naprosto k dispozici. Je od rána do večera plný. Jinak chodí židovské ženy s nemluvnaty, kočárky a děcky — na hřbitov. Smutná, podivná zahrada pro malé děti.

Dne 21. června byl však ve Frankfurtu zahájen mezinárodní kongres na ochranu dětí, který pořádala Association Internationale pour la protection de l'enfance pod patronátem Josefa Goebbelse. Třetí říše uspořádala pro účastníky kongresu studijní cestu po severním a jižním Německu, aby jim ukázala, jak Třetí říše pečuje o děti. Nevím, ukázala-li Třetí říše také, jak pečuje o židov-

ské děti německých státních občanů: zda řekla, že židovské děti chodit do školy buď vůbec nesmějí nebo musí sedět ve zvláštních lavicích, držíce v ruce učebnice, které se hemží nadávkami na židy. Rozhodně nesmějí studovat na vyšších školách. Jsou vyloučeny ze všech pomocných a podpůrných akcí. Nesmějí na žádné hřiště, nesmějí do lázní ani do letovisk. Nevím vlastně dobře, co vůbec smějí. Plukovník Locker-Lampson, konservativní anglický poslanec, telegrafoval Hitlerovi: „My všichni Angličané, kteří máme na mysli dobro Německa, pozorujeme s politováním, že se Vaše výpady řídí jen proti bezmocným menšinám. Proč napadáte jenom slabé a bezbranné? Musíte-li už někoho atakovat, proč si nevyvolíte někoho, kdo by byl tak silný jako jste sám?“

Nuže, tak se chová Třetí říše ke svým občanům, tataž říše, která už měsíce hřmí ze všech amplionů, jak jsou českoslovenští Němci utiskováni.

Jedna žena — nebyla to židovka — zažila v Pratru příhodu, která mi připadá strašnější, než zpráva o týrání lidí: skupina SA „mužů“ (pomalu budeme musít toto slovo dávat do uvozovek, příliš se liší od představy muže, jak ji máme) přivedla ke stromu hlouček židů a donutila je, aby vylezli na větve stromů a „dělali ptáčky“. Dole stáli vyzbrojení chlapi, nahoře ve větvích seděli na bobku dospělí lidé, vousatí židé, mladé ženy a chlapi a na řev: „jak dělá ptáček?“, odpovídali: píp, píp, píp, tu, tu! Žena utekla jako štvaná bojíc se, že přijde o rozum.

Domáci, v jejichž domech bydlí několik židů, dostali nařízení, aby dali židovským nájemníkům výpověď. Naopak domáci, v jejichž domech bydlí mnoho židů, musí dávat výpověď arijským a do vyprázdněných bytů přijímat vystěhovalé židy. Tak vznikají domy „židovské“ a domy „arijské“. (Arijský majitel domu může ovšem vyhodit židovské nájemníky na ulici ihned, aniž by se staral o výměnu bytu.) Gauleiter Bürckel se nijak netajil názorem, že toto opatření je začátkem nového ghetta.

Kam byste šli, kdybyste se báli, že u dveří někdo zazvoní a odvede vás do koncentračního tábora? Na ulici? Ale strážník na křižovatce vás zastaví a zeptá se: jste žid? Dostane-li kladnou odpověď, zastaví nejbližší hlídku a předá vás. — Do kavárny? Ale v kavárnách jsou přes chvíli razzie, hledající židy. Některé odvedou, některé ponechají. Ti, kteří zůstali pro tentokrát ušetřeni, dostanou do dlaně razítko, jako se razítkují prasata a dobytek — při druhé razzii už mohou jen vztáhnout dlaně. — Do kina? Ale představení v biografu je skoro po každé přerušováno, rozžehne se světlo a židé musí ven. Do divadel židé nesmějí. Kam tedy? Za hranice? Ale ty jsou zavřeny. Žid, příslušník československý, chce odjet do Prahy. Vezme do rukou telefon, aby se otázal, smí-li opustit Vídeň. Když se dovolá příslušného úřadu, rozpře se takovýto rozhovor:

„Mohli byste mi, prosím, dát informaci . . .“

„Arijec nebo nearijec?“ přeruší ho hlas do telefonu.

„Nearijec . . .“

„Žádnou informaci.“ A telefon sklapne.

Má-li žid majetek, může se mu přihodit, že dostane jednoho dne přípis: v zájmu státu je třeba, abyste prodal svůj majetek. Žid se ovšem ihned podrobí a napíše, jakou cenu asi majetek má, prohlásí, že je ochoten jej v „zájmu státu“ prodat, podepíše to a odešle. Dostane obratem odpověď, že se k němu dostaví soudní odhadce. Ten také skutečně přijde, odhadne vilu se zahradou — na dvě marky. Listina dostane úřední razítko, všechno se dělo po právu, na rakouské ulici je o jednoho ožebračeného víc.

Poarijštování obchodů a podniků je další síť, kterou nikdo neproklouzne. Židovští obchodníci byli donuceni propustit své zaměstnance. Firma Gerngross na příkl., obchod se střížním zbožím, jakých je ve Vídni mnoho, propustila za jediný den 180 židovských zaměstnanců. Do obchodu se dostaví říšskoněmecký komisař a od té chvíle je celý obchod pod jeho kontrolou, podléhá jeho rozkazům a jeho nařízením. U židovského obchodníka nakupují ovšem jenom židé — pokud ti ještě vůbec něco nakupovat mohou. Celé podniky padají tak bez náhrady do státních rukou nebo do rukou říšskoněmeckých soukromníků. Za dva dny na příklad „poarijštilo“ se takto v Rakousku dvacet pět velkých podniků (sanatoria, pivovar, továrny, obchodní domy, atd.). Sekretář vídeňské komise „pro arisování“, Mischitz, sděluje sice, že je třeba arisovat nejprve ty podniky, které konkurují arijským. Rozumějte: ty, které stát prozatím potřebuje, je třeba ponechat. Ale i ty podniky, které zůstávají v rukou židů, jsou vydány bojkotu, odněti úvěru a nemilosrdnému daňovému útlaku. Bankovní konto židů v bankách je obstaveno, bankovní tajemství zrušeno. Daně jsou předpisovány libovolně a skoro vždycky je „daňový přestupek“ záminkou zatýkání. Ale jsou i jiné způsoby. Na příklad vídeňští obchodníci vínem byli donuceni dekretem, aby zaplatili za víno, koupené před 14. březnem, dnešní tržní cenu, jinak bude víno zabaveno. Poněvadž ceny vína nesmírně od anšlusu stouply, činí cenový rozdíl skoro padesát procent — a obchodník je rázem ruinován.

Židé, kteří měli hotové peníze, pokoušeli se udělat to nejsamozřejmější: nakoupit za ně šperky. Prsten neztratí cenu, snadno ho schováš a lehko odvezeš. Zlatníci sice šperky prodali, ale koupí ihned ohlásili — či spíše komisaři, dosazení do jejich obchodů. Druhý den se dostavila do bytu hlídka a šperk zabavila.

A tak se denně množí nezaměstnaní a ožebračení. Cizí státy — hlavně Amerika — zřídily ve Vídni pomocné kuchyně a dávají židům alespoň najíst. Ale americké pomocné organizaci nebylo dovoleno, aby si přivezla potraviny. Byly jí povoleny pouze devisy, za které musila nakupovat potraviny v Rakousku. I na těch polévkách, které cizí stát dává rakouským občanům, dovede ještě Třetí říše vydělat. Několikrát se také stalo, že příšlí SS-muži do polévkáren a před očima hladového zástupu vylili kádě polévek na zem. Ale to nebylo výnosné. Americký konsulat ihned zakročil, prokázal, že polévka je jeho majetkem a prosadil okamžitou náhradu. Příští den dostali židé dvojnásobnou porci.

Před zahraničními konsuláty stojí celé noci zástupy židů, pokoušejících se dostat visum. Obyčejně marně. Většina z nich ani nemá pas, a kdyby měla, nemá naděje, že by stát otevřel hranice. Průjezdná visa se dávají jen tehdy, má-li majitel pasu povolení příjezdu do některého státu. Jen náhodou tu a tam se někomu podaří odejít. Můžete se divit, že každý shání v zahraničí pomoc, jak může? Jeden vídeňský žid, jménem — třeba Goldstein — došel na hlavní poštu, vyžádal si telefonní seznam New Yorku a vypsal si adresu všech Goldsteinů, kteří bydlí v New Yorku. Byla jich pěkná řádka. A protože do Ameriky se dostane žid jen tehdy, má-li záruku od některého příbuzného žijícího v Americe, který se celým jménem zaručuje za to, že přistěhovalec nepřipadne na obtíž veřejné dobročinnosti — tato záruka se jmenuje afidavit a je dnes toužebným snem všech německých židů — napsal náš Goldstein všem americkým Goldsteinům v New Yorku dopis, ve kterém podrobně vylíčil svoji situaci a prosil o pomoc — právě o ten afidavit. Bylo to mnoho, mnoho stejných dopisů — a skutečně se v New Yorku našel nějaký Goldstein, který docela cizímu

člověku, kterého nikdy neviděl, afidavit poslal. To není anekdota. To je pravda. A tato malá pravda svědčí o tom, že nad židovským osudem bíí židovská solidarita, protože není na světě žida, který by hluboko v duši nenosil myšlenku: zítra to může postihnout mne. Ostatně je ta solidarita někdy dojemná, líbezná a nivní. Tady v Praze žije židovská babička, pravověrná židovka, která má vnuky v Německu. A protože se tolik hovoří o tom, že židé v Německu potřebují arijské babičky, rozhodla se ta stará žena obětovat, co jí bylo nejsvětější: aby pomohla vnoučatům, dala se pokřtít.

Ahasver se zastavil. Jsou lidé, kteří jsou už příliš unaveni a prostě nechtějí dál. Myslím, že je mnoho židů, kteří se nebojí ani tolik ran, jako příkoří — a jaká jsou to příkoří, nelze vůbec vypsát. Umírají dobrovolně. Snad i trochu pyšně, němě a opovrhlivě. Jenom ve Vídni už tak odešlo se světa 8000 duší. Pohřbívat se smí jen v noci a pohřbů je stále tolik, že se pohřbívá i v sobotu. V Praterstrasse se zabil židovský obchodník se ženou, synem, snachou a pětiletým vnukem. Příštího dne pověsili SS-muži na zavřený obchod nápis: *Zur Nachahmung dringend empfohlen!* (doporučuje se důtklivě za vzor!) Ano, tak jedná hrdý a statečný německý SS-muž.

Zdá se, že vídeňským židům zbývá jediná cesta: z Westbahnhofu do Dachau. Každý týden stojí v časných ranních hodinách vlak na kolejích, odvázející vídeňské židy do koncentračního tábora. Osm vagonů, muž vedle muže. Sedí vedle sebe, rameno na rameni, hlavu opřenou o sedadla, ruce nehybně v klíně, obličje jako vytesané. Tak sedí v tupém zoufalství pět, šest hodin, dokud se vlak nepohne. Policejní vozy přivázejí zajaté až na peron, takže zástupy, které obléhají nádraží, nemohou poznat, je-li mezi přivezenými otec, bratr, manžel, syn.

Ovšem: takový osud nestíhá jenom židy, ale i arijské Němce, kteří jsou režimu nepohodlní. Ani osud arijských německých není záviděníhodný. V posledních dnech jsou na příklad zatýkáni — vídeňští Češi.

Najde svět řešení?

Prozatím, zdá se mi, je pro celek nedohledné, ačkoli mnozí židé nacházejí přece jenom nějakou záchranu. Jsou židé, kteří věří v Palestinu, v obrození židovského národa, v židovskou výchovu, židovskou kulturu a židovský domov. Vidíme však, jaké východiško je Palestina. I když je práce v ní obdivuhodná a výkony nesmírné, nemůže nikdy přijmout ani třetinu těch, kteří hledají domov. Nemůže se tedy stát územní základnou pro 15 milionů židů, rozptýlených po světě. Právě proto, že židovská diaspora je světová, souvisí a závisí osud židů na tom, učiní-li svět další krok k barbarství nebo k svobodě. Není náhoda, že je poměrně tolik židů v socialistickém hnutí. Židé víc, než kdokoli jiný, mají potřebu sociální spravedlnosti a skutečné občanské rovnoprávnosti. Je několik šťastných zemí na světě, kde by se antisemitismus nedal asi ani uměle vyvolat. Hledáte-li vysvětlení, najdete, že hlavní příčinou je naprosté splynutí židů s národem, v němž žijí po staletí. Domnívám se, že fyzické i psychické splynutí židů s ostatními národy je jedině lidské, rozumné a důstojné řešení — jestliže jim svět dá k tomu možnost.

dopisy

Odpověď Češce ze Slovenska

Vážený pán redaktor,

prosil by som Vás, keby ste uverejnili tých niekoľko slov, ktoré myslím, že poslúžia k objasneniu toho, čo napísala pani A. M. G.

V č. 28. č. „Přítomnosti“ v Dopise Češky ze Slovenska vyznieva sťažnosť na zaujatost Slovákov voči

Cechom. Je v tom hodne pravdy, ale nie celá. Každý objektívnejší z nás musí uznať, že práca Čechov na Slovensku v poprevratových dobách bola ťažká a vysilujúca, a tí, ktorí tu pracovali, zasluhujú si uznania.

Otázkou je, že prečo tam, kde sa čaká zadostučinenie, príde nenávisť. Písateľka na túto otázku vôbec nedáva odpovedi. Nebolo to úplne tak, že sem išli všetci Česi s porozumením a láskou, ale mnohí išli s donútením. Niektorí to spravili preto, že im z toho plynuly značné finančné výhody, takže tu o porozumení a láske není reči a je to čiste osobný záujem. Iní tu prišli preto, že boli preložení z trestu.

Tak vznikla rozmanitá práca. Jedna skutočná s úmyslom pomôcť a dohoniť to, čo bolo zanedbané. Druhá s vedomím púhej povinnosti bez hlbšieho podkladu, tretia z nenávisti a strachu o chliebik.

Takto zapadli poctivci medzi tými, ktorí nemali tak čistého svedomia. Musí sa potom odpustiť, že sa nerozlišuje idealista a altruista od egoistu, všetko sa hádže do jedného vreca a generalizuje.

A teraz ešte maličkosť, aby som len trochu poukázal, ako sa nenávisť vyrába. V obci, kde učím, je väčšia čiastka úradníkov Čechov. Jeden z nich kupoval v obchode zápalky. Kupec mu dal slovenské a on ich neprijal, ale si rozkázal doniesť z mesta zápalky českej výroby. Je to mizerných 30 halierov, ale poslúžili k propagande ľudovej strany. Spravil to jeden a nenávisť si získali všetci.

To nemôžeme odtažiť, že medzi Čechmi a Slovákmi sú trenice, ale trochu chcenia a pri odstránení stranických rozporov dajú sa odstrániť všetky prekážky, aby sme si mohli úprimne a bez falošnosti podať ruky k ďalšej práci.

S úctou *Ján Čopjan.*

listárna redakcie

„Slovenský hlas“. Je Vám podivný spôsob psaní „Slovenského Hlasu“, o ktorom predpokladáte, že by se měl věrněji řídit koalční politikou, poněvadž byl založen samotným ministerským předsedou. Snad by Vám to vše bylo menší záhadou, kdybyste více věděl o osobě chefredaktora „Slovenského Hlasu“, dru J. Rudinském. Tento muž r. 1919, když Hlinka jel protestovat proti republice do Paříže, jel se stejným posláním do Ameriky. Napsal o své cestě knihu. Několik citátů z ní, které uvádíme, Vám pomůže objasnit část záhad.

„Bezpochyby za velkou čest si pokládám, že v těch istých časopisoch, ba aj v tých istých článkoch s A. Hlinkom aj moje meno bolo biľagované ako „zrádca“, síce menšieho významu, ale predsa len zrádca. To je najväčšie zadostučinenie, ktorého sa mi dostať mohlo.“

„Pánov, ako viete, vzpruhou mojej americkej misii bola Pittsburghská Dohoda; pohnútku môjho subjektívneho rozhodnutia tvorila tá okolnosť, že táže Dohoda je prázdenom republiky podpísaná, ktorá skutočnosť zaručila mi voči republike loyálnosť akejkoľvek akcii, ktorá sa v rámci tejto smluvy pohybuje. Z tej príčiny neváhal som povzbudiť našich bratov za Oceánom, aby pred jedine patričným tribunálom: pred mierovou konferen-

ciou, poťazne pred štvordohodou, ktorej ďakujeme vzniknutie našej republiky, ako jedna z kontrahentných stránok žiadali intabulovanie Pittsburghskej Dohody.“

„Je vskutku ťažko porozumieť krutému výroku dra Milana Hodžu: „Budeme-li chcieť vyhovieť svojim zvláštnym slovenským potrebám, tie nám neurčí nikto v Amerike!“ Pôvodca týchto slov — mierno rečeno — zavrhnutie a hodnej nevďačnosti sa dopustil. Predsa am. Slováci tvoria tie najrýdzejšie a najčerstvejšie ratolesti slovenského stromu; v zdravom podnebí slobodnej Ameriky rástly, prekvitaly. Snáď práve preto sa obáva dr. Hodža s nimi k jednému stolu zasadnúť...“

„Osuský s touto ním vlastnoručne podpísanou úpravou prišiel do Paríža, kde bohužiaľ dopustil sa „neverného zneužitia dôvery“ prijatím a súhlasením so zásadmi zrejme alebo zakryte protiviacimi sa úprave“. Osuský v Paríži stal sa horlivým sekundantom toho smeru, ktorého programom bolo „Samostatnosť Čech“.

„V Prahe vážni štátnici nepopierajú „seriózny podklad“ slov. autonómii, Osuský áno; hja, horší Turčín od Turka! Prirodzené, odmena nemohla vystať, Osuský hneď po prevrate bol vyslancom v Londýne, nateraz však v Paríži.“

Dalo by sa s mathematickou presnosťou vyrátať, asi o koľko rokov by bolo celé Slovensko zaplavené Slovákmi, vlastne Českoslovrákmi a la Botto, ktorí by češtine prednosť dali pred slovenčinou, ktorí by slovenskú renaisanciu za „československý rozkol“ biľagovali. Aký význam by mala vtedy idea slovenského národa? Povestný prípad hlasistov má nám byť výstrahou!“

„Prirodzené, keď vyprávam o našich národných pracovni-
koch myslím na Slovrákov, a nie na Českoslovrákov.“

„Najnovšie zjavil sa nový druh tohoto typu: Českoslovrák.“

„Ako som spomenul, tento týp len u národov podriadených vznikne; Srbi a Bulhari mali Turčínov, no medzi Turci nebolo Turko-Srbov. Slováci mali maďarónov, ale nevieme o slavoilských Maďarov, a konečne na Slovensku vyrástli Českoslovráci, no Češi zostanu aj naďalej len Čechmi.“

„Nech Slovrák zostane Slovrákom aj naďalej, a Čech Čechom; výraz Českoslovrák ako vonkoncom umelý, aj najmenšieho ethnografického a historického podkladu postrádajúci, nech nie je úradným názvom národnosti, ale nech je ponechaný tým výminečným jednotlivcom, ktorí sa k nemu hlásia.“

Proč se paní Lebrunová hluboce klaní. Všiml jste si ve filmu zachycujícím uvítání anglických královských manželů v Paříži, že choť presidenta francouzské republiky, paní Lebrunová, se poklonila nejen před králem, ale i před královnou hlubokou dvorní poklonou s poklesem, a ptáte se, zda to neznamena jakési dobrovolné uznání nadřazenosti královské důstojnosti. Podle státního ceremonielu je to tak správné, poněvadž choť presidenta francouzské republiky je jen soukromnicí, bez státní hodnosti a bez jakýchkoli ústavních nebo politických práv. Přísně vzato měl by president vítat cizí suverény sám. Korunovaná královna přísahala při korunovaci na ústavu a státním aktem získala nejen svou důstojnost, ale i četná politická a ústavní práva. Má v politickém životě země své místo, a proto nárok na hlubokou dvorní poklonu s poklesem. Demokratické republiky nedovedly dosud upravit zákonem postavení manželky presidenta republiky a dát jí vedle něho tolik práv, kolik je třeba, aby nebyla soukromnicí a aby stála i proti korunovaným hlavám jako rovná proti rovnému. Ve Spojených státech severoamerických uznává tradice choť presidenta republiky za „první dámu ve státě“, a proto by podobný ceremoniel, jaký jste viděl v Paříži, při setkání královských manželů s presidentem USA a jeho choťi odpadl.

Na nic nemyslíte — nestaráte se... a peníze najednou jsou zde.

Los třídní loterie přivolává výhry.

Na 50 milionů Kč dostanou výherci v 39. loterii. — Mnozí z nich náhle zbohatnou.

Rodinné vily ze dřeva, školy, ozdravovny a veškeré dřevěné konstrukce staví

DŘEVOSTAVBY KOLOWRAT, Dianaberg-Přimda • Pražská kancelář: Praha II., Národní 30n. Telefon 32347

Svět knih

Roč. 8. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

30

Josef Hora:

KNIHY NA STOLE*

Vy verše křehké, ponořené v stín hrůzyplného bytí,
Novalis, Heine, Sergěj Jesenin,
písmena, z nichž se struny třpytí.

Sladko je dýchat zmar a vichřici,
artiti v prstech jara teplou hlínu,
váleční ruce, ohněm pištěli,
tápati ve tmách po sklenici bílu.

Trojice houslí mi z nich zazněla,
noc kolísá, chvěje se, vzdychá,
šelestí matně křídly anděla
květů na hrobech, černého ticha.

Sladká je závrat, dýchat hrdubutny,
složené ruce, splav krve po nich
těče.
Sladko je cítit stydnout na hrudi
tři krásné, milosrdné meče.

* Ze sbírky *Struny ve větru*, která vyšla v 2. vydání.

POZNÁMKY

7. a 8. svazek Studijní knihovny sociálního pojištění. Svazek 7 obsahuje studii MUDRA Fr. Urbánka: „Posuzování pracovní schopnosti bronchiektaktiků“ a MUDR. J. Michelové: „Posuzování pracovní schopnosti nemocných chronickou bronchitidou“. Svazek 8 jest rovněž studie MUDR. Fr. Urbánka o poměrech úmrtnosti tuberkulosou ve Velké Praze v letech 1931—1936.

Robert Graves: *Antigua, Penny, Puce*. Vyšlo jako 335. svazek sbírky *The Albatros Modern Continental*

Básníkovo místo

... měli bychom se povznést z obyčejných zájmů, z myšlenek novin, z tržiště, z mužů vědy, ale jen potud, pokud můžeme udržeti normální, vášnivé, rozumující já, osobnost jako celek. Třeba nám nalézt na stromě života nějaké místo, dosti vysoké, aby je rozsochaté větve chránily a dosti nízké, aby bylo mimo malé haluze a ratolesti, větrem zmítané. Místo pro hnízdo Fénixovo, pro vašeň, která jest povznesením, ne popřením vůle, pro perutě, které jsou vždy v plamenech.

W. B. Yeats

Library. Autor u nás známé knihy *Já, Claudius*, vypráví v tomto svém novém románu o hádce mezi bratrem a sestrou pro sbírku známek. Fantastické vyprávění, vyúsťující v napínavou detektivku, je zároveň i bystrou satirou i pronikavou studií anglických mravů, ostrovního charakteru a lidských vášní a libůstek vůbec.

Pearl S. Buck: *Fighting Angel*. Vyšlo jako 5293. svazek Tauchnitz Editions of British and American Authors. Čtenáři knihy *The Exile* si jistě vzpomínají na elegantní a ušlechtilou Američanku, která se provdala za nelidského a sobeckého pastora, jehož však nezavězení považují za svěťce. V této své knize osvětluje autorka celou historii s jině, lepší stránky pastorovy. Ukazuje zde, kolik ona jeho zdánlivá tvrdost a bezohlednost v sobě skrývá síly, vůle, víry a vášnivého odřívání, a vůbec všeho toho, v čem on sám vidí své poslání svěťce. Jeho život v bouřlivé Číně je ve skutečnosti vědomým odříváním se života. Svě ženě i rodině nedovoluje, aby jej odvrátili od jeho útrapy. Autorce se tu podařilo nadati hrdinu tohoto

svého románu, neboť věru ten její pastor hrdinou je, charakterem opravdového svěťce i navzdory neštěstím, která svým jednáním svým bližním způsobuje.

„Spolek cukrovských úředníků v Praze“, odborová organizace cukrovnického úřednictva v republice Československé, sdružující veškeré úřednictvo bez rozdílu národnosti a politického přesvědčení, vydal vlastním nákladem a tiskem Průmyslové tiskárny v Praze pamětní spis k 50. výročí svého založení.

Německý postup proti Slovanům a jeho sudetský agent je časový spis prof. Jana Slavíka. Autor odpovídá na karlovarský požadavek Konráda Henleina, aby český národ se vzdal myšlenky, že je hradbou proti německému „Drang nach Osten“. V brožurě se dovzuje, že by nikoli Čechové měli se vzdáti myšlenky, že jsou obrannou hradbou proti cizímu náporu, ale že je to právě Henlein, jenž by měl otevřeně prohlásiti, že nesouhlasí s cynickým nacistickým učením, že slovanský východ bude předmětem příštích německých vý-

bojů. Autor poukazuje také na to, jak absurdní je Henleinův požadavek volnosti nacismu v sudetoněmeckém území, ježto zásady nacismu jsou v příkrém rozporu s demokratickou ústavou Československého státu. Spisek vyšel jak 4. číslo knihovničky „Soboty“ v Praze.

„Podkarpatská Bus Vás zve“. Brožurka, kterou vydal Národohospodářský sbor v Užhorodě obsahuje přesné údaje o možnostech cestování, ubytování a stravování, cenách, pamětihodnostech a zvláštnostech. Je vydána v počtu 10.000 kusů a rozesílána všem cestovním kancelářím, zvláště Národní cestovní službě informační v Praze. Jest zasílána i těm, kdož o to požádají, aby tak přispěla k co největší propagaci jedinečných turistických možností.

JAK VYUŽIJEME SLETOVÉHO FILMU? Sokolský slet byl připravován po dlouhé měsíce a základní organizační složky pracovaly pro jeho úspěch po celá léta. Bylo by škoda, aby propagační síla sletu vyprchala už po několika dnech. V této věci umožňuje nám sletový film využití sletu propagačně také po měsíce a po léta. Účast celé řady národů na sletových slavnostech a zejména účast spojenecké armády Jugoslávské a rumunské zavazuje přímo naše oficiální propagační pracovníky, aby si pro sletový film vypracovali dlouhodobý propagační plán. Do toho plánu měli by zahrnout všechny země světa, které by s námi mohly sympatizovat. Zvláštní pozornost měli by přirozeně věnovat těm zemím, s nimiž jsme už navázali politické nebo hospodářské přátelství. Batův týdeník „Zlín“ navrhuje na příklad,

FEUILLETON

Josef Hora:

BÁSNÍK A MATĚŘSKÝ JAZYK*

Není vlastně v moci básníka, aby odhaloval komukoli svůj vztah k řeči. Ta musí zůstat tajemstvím, nechce-li, aby bylo zrušeno kouzlo mezi ním a jí. Spisovatel, žurnalista, řečník užívá své rodné řeči, aniž si uvědomí, jakým složitým labyrintem prochází, z jakých hlubin váží slova, do nichž vtiskuje své dojmy, svá sdělení, někdy samu svou duši a jindy zas jen plytkost letného postřehu.

Za starého Rakouska se, tuším, objevovala ve statistických údajích rubrika: *Obcovací jazyk*. Bylo to laciné východiště z národnostních zmatků a svárů, ale i ukázka, jak všedně, mělce se dívala národně odmocněná rakouská byrokracie na jazykový problém.

Pravda, každý jazyk se zužuje na pouhou obcovací řeč tam, kde běží o to, abych pronesl zdvořilostní frázi,

* Tento článek je otisk přednášky proslavené 29. dubna 1938 na večeru Kruhu přátel českého jazyka a očištěné v Naší řeči.

optal se na odjezd vlaku nebo vyplnil nějaký dotazník. Každý jazyk se stává pouhou obcovací řečí tam, kde spolu lidé mluví jen z nudy, aby řeč nestála, aby zabili dlouhou chvíli, jak se říká, kde není mezi lidmi citové a duchovní korespondence, kde nevzrušuje jeden druhého nebo sám sebe otázkou, jež rozvíjí celou naši mysl. Řeč obchodu, sdělení tiskové kanceláře, telegraf — telefon bohužel jen někdy — pracují s obdivuhodně nepatrnou a úspornou zásobou slovní a syntaktické, jakousi mluvenou stenografií. Mnozí trpělivci, ale i odborníci — takže je to asi pravda — vypočítali, že ke každodennímu hovoru potřebujete pouhých několika set slov, kdežto jazykový poklad jich nastřádal tisíce a desetitisíce.

Zijeme tedy ve světě svých konvenčních vztahů jako bídní jazykoví proletáři, proletáři dobrovolní i ze zvyku, o něž sotva kdy zavadí sladké a ohromující poznání mateř-

štiny. Jdeme hlouše a němě kolem ní, a jsou statisíce lidí, kterým by zcela stačilo nějaké nouzové esperanto pro jejich potřeby vyjadřovací.

V té jazykové pohodlnosti a nevychovanosti kotví odpor i mnohého vzdělaného člověka k četbě jen trochu složitějšího písemného díla. Bohatě komponovaný román, báseň, v níž slovo nabývá vyšší funkce než pouhého sdělení, jsou považovány za nestravitelné a nesrozumitelné těmi, kdo jsou doma v kuchyňské češtině, a i náš pravopis považují za zralý pro reformu, ovšem že zjednodušující. Jsme často bohužel i svědky toho, kterak lidé zcela upřímně milující vlast, ba i lidé bojující za nacionalismus píší své útoky na skutečně nebo domněle vlašné Čechy jazykem vetešnickým, odpadkovým, necitlivým. I pro ně často příliš „bujný oř je mluva naše“.

Je skutečně úžasná, jaká propast je často mezi naším jazykem písemným a jazykem obcovacím. Zdá

se, že spousta lidí vzdělaných je mrtva pro jazykovou tvorbu, že mluví jazykem zmechanizovaným, beze snahy o osobitý výraz, jazykem jakoby rozmnoženým na cyklostylu, tuhým a bez odstínů. To ovšem právě u tak zvané inteligence plyne z pudu naporodobovavého, z nedostatku vlastního myšlení po svém. Dokonce i citelé individualismu, kteří si tolik zakládají na své vyšší odlišnosti, mívají začasť jazykovou kulturu zcela stádnou, zatím co lidé prostí mluví řečí jadrnou, pojmově čistou.

Mluví se u nás často o literární řeči jako o řeči papírové a radí se jí, aby brala plně ze zásob řeči hovorové. Ano, ale nesmíme mít při tom na mysli třeba naši pražskou češtinu, češtinu zbohatlou velkokomestá, jež si vytváří rychleji hodnoty hmotné než hodnoty duchovní. Jsme v ní zaboření po kolena a venkovan, Moravan, jenž přijde mezi nás se svými správně vyslovanými koncovkami, připadá nám, kteří říkáme „dlouhý, krátký, dobrý den“, jako by spadl s měsíce. Ale myslím, že ani v tom, ani v trivialitách, jež přejímá tuctový inteligent z argotu, není to největší. Zlo je vsutku v tom, že polovzdělaný dav žije jednak vykořeněn ze své mateřské, většinou venkovské řeči, jednak životem prázdňným, napodobivým,

30 roků

požívá Darmol důvěry mnoha lidí.
Nejlepší důkaz pro osvědčený lék.
Užívej při zácpě

DARMOL

abychom se sletovým filmem přišli do každého posádkového města jugoslávského a rumunského. Už v sestřihu sletového filmu pro tyto země měla by se zvláštní pozornost věnovat účastí jejich armád na sletu, „Zlín“ nepokládá dílo za nemožné, aby se sletový film promítal v každém biografu, v Jugoslavii, v Rumunsku, v Bulharsku a podle možnosti i v jiných státech evropských i zámořských. Sletový film pro cizinu měl se ovšem vyrobít nikoliv standardně pro všechny země, nýbrž se zřetelem k individualitě každého státu a národa. V takové úpravě může nám sletový film získat nejen statistice přátel z kruhů politických, kulturních, tělovýchovných, sportovních a vojenských, nýbrž i stamiliony přátel v nejširších vrstvách obyvatelstva na celém světě.

BOLESTI HLAVY A V KRŽÍ
jsou často následek nepravdělné stolice, aniž by se jednalo o zřejmou zácpu. Zkuste zlo odstranit DARMOLEM. DARMOL účinkuje bez návyku, lze jej libovolně dávkovat a působí mírně, nikdy drasticky. — DARMOL obdržíte ve všech lékárnách.

Bezpečnost především! Tato zásada patří také pro **dětské hračky**. Dobrá hračka musí znamenat pro dítě dobrého přítele a ne příčinu k poranění. Takovou hračkou, která nikdy nezklame, jest dnes gumová hračka Baťa. Hlavními znaky těchto hraček jest neobyčejná trvanlivost, pružnost a odolnost proti vodě, blátu, ostrému písku i pádu s té největší výše. V každé prodejně Baťa můžete se přesvědčtí o bohatém výběru gumových hraček a

Jediný psací stroj s kuličkovými ložisky

LC Smith SUPER SPEED

Gibian a spol., Praha II., Štěpánská 32, tel. 35151-53

o jejich levné ceně. Kupte některou z nich také svým dětem a uvidíte, jakého dobrého kamaráda jim dáte.

Mít 2 děti, tak už nevím. Tak se jedna maminka rozhorlila. Že prý

pomalou již nepostačí vůbec spravovat ty punčochy co zatím jeden chlapec roztrhá. Ven prý se nedostane jak je týden dlouhý a ještě často musí nastavovat v noci. Ještě, že jí sousedka poradila. Ta má 4 děti a přece všechno stačí pohodl-

ně udělat. Vždyť nemá zapotřebí kazit si oči a trápit se spravováním punčoch. Ona si je odnese vždy za týden do správkárny punčoch Baťa a má po starosti. Za několik dnů je dostane zpět jako nové, má více času a ušetří si ještě peníze.

Nezbytným doplňkem k dokreslení WARDE PRICEOVA portretu kancléře Třetí říše z minulého čísla „PŘÍTOMNOSTI“ jsou knihy KONRADA HEIDENA

ADOLF HITLER

Životopis diktátorův - 5. rozšířené vydání 45 Kč. Vázané 60 Kč

JEDEN MUŽ PROTI EVROPĚ

3. vydání 45 Kč. Vázané 60 Kč

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC - FR. BORO VÝ

vyčteným z novin. Zapomněl na řeč svého dětství a nikdy si nevytvořil řeč svého mužství.

Začneme od učenců, kteří mimo své odbornictví znají z jazyka pramálo, a skončíme úředníkem, jenž čelí svou poslední vážnou knihou jako předmaturní pensum, připočteme k nim ty, kteří krčí rameny nad moderní poesii a neznají starou, i ony, pro něž žádné proč není tak znepokojivé, aby je donutilo myslití po svém, — a dojdeme k řetězu lidí, kteří vystačí s těmi dvěma sty slov, nepřátelskými jakémukoli pojmu, jehož složitost se do těchto dvou set nevejde.

Neobviňuji jako soudce, jehož kvalifikace je beze zkvrny. Spíš jako jeden z těch, jehož lze snadno přistihnout ve zlém. Náš rychlý život klouže po povrchu a i český básník bývá básníkem jen v pozeňaných chvílích, kdy genius řečí do něho vstupuje v tichu a samotě.

V tichu a samotě říkáme, ačkoli plameny jazyka šlehají nejmýšle na tržištích, v divadlech, v parlamentě, v kruhu přátelském a diskusním. Ano, tu šlehají plameny jazyka jistě nejvýše. Ale pokud jsou živé a bezdymné, vyrostly z kořenů ticha a samoty, odtamtud, kde se rodí úrodný neklid srdce a ducha a smyslů. Může to být ticho v lesích a na horách, kde k nám mluví příroda a nutí nás obdivovat se a ptát se. Za mlčenlivých jiter a odpolední na vrších, kdy nás nežene, nýbrž jen doprovází čas, kdy zníme spolu s rytmem růstu a pohybu kolem sebe a nacházíme své nitro připraveno k přijetí otázek, k závratí nad tajemstvím. V takových chvílích jsme jako děti, jež dovedou žvatlat a věst rozhovor i s dřívkem v s kame-nem, jako bytosti, které ještě neztratily dar úžasu a entuziasmu a dovedou vidětí nové a po prvé. Tu ještě není nic hotového na světě ani v nás, všechno se teprve rodí a pučí. „Každý den je nové začínání, každým dnem se člověk rodí zas“... Každým dnem bychom měli nalézat táz slova jinak

osvětlená, tž rytmsu věcí a událostí ozářený dechem nového času.

Divadlo literatury a divadlo poesie není než takové věčné obnovení a omlazování slova, jehož hlásky se nemění, ale smysl se zjinacuje, a proto i rytmus a intonace se mění. Lyrická slova jako mládí, láska, svoboda, růže, sen jsou odedávna. Ale měli bychom mítí dar vidětí je vždy jinak v jiném čase, nevyslovovat je přízvukem mrtvých a v starých řadách. Řeč nám nebyla dána do úst proto, aby nás vázala zdědnou představou, nýbrž aby nám sloužila k svobodnému vybavování světa a duše. V kontinuitě slova láska je jistě podstata křesťanství, v kontinuitě slova svoboda je snad podstata češství, v kontinuitě slova řád je sama podstata společnosti. Ale my dnes slyšíme jinak i slovo svoboda i slovo láska i slovo řád než naši předkové, a to nejen proto, že žijeme v jiných podmínkách hmotných, nýbrž i proto, že je stále se obnovující řeč a řeč básnická především uvádí do jiných a jiných vztahů.

Mluvil jsem o tichu a samotě, v nichž se rodí básníkové slovo k své plnosti a zvučnosti. Ale je ještě vyšší ticho a vyšší samota než ony doslovné někde na horách. Jsou to ony, k nimž se můžeme, zasloužíme-li si jich, dobrati i na městské křižovatce, všude tam, kde víří vskutku nejmýšle lidské dění. Jsou to ticho a samota vysokého napětí, jehož transformátorem se stává lidská duše, dovede-li ovšem právě zachytití jiskru a uniknouti dýmu. Z tohoto ticha vysokého napětí se rodí i nová básnická řeč, mateřština dneška, ona čeština, jež neztrácí nic z dědičného rytmu, ale vede jej a přetváří jej k nové ohebnosti slova, k barvě nového obrazu, k zalkání nové melodie, k novému kontextu.

Třístí dojmů a obrazů, jež vám tu podávám místo přesných pojmů a definic, je něčím, co mě provázelo od mých lyrických počátků. Básníkoví

samatnému — řekl jsem už — je těžko uvědomovati si proces, jímž se v něm sen mění v řeč, proces, jenž ho nutí učiniti rodný jazyk prostředníkem mezi přetlakem sdělujícího já a světem.

Je v samé podstatě poesie, že je v ní něco iracionálního. Ze zámysl básníkův se často nekryje s dílem. I slovo a jeho básnický sklad lze ovšem rozanalyzovati ex post (právě tak jako řemeslný výrobek) a stanoviti jeho zákony. Lze určit vědecky nízké slova a obrazy a symbolu, ale nelze je touto cestou stvořit.

Naše řeč je kus společenské dohody, lidské přírody i zámyslu prozřetel-nosti, jenž jí vládne. Sjednotila národy, naučila je milovati blízké, vytvořila družnost, ale i zápas a rivalitu. Modlili jsme se jí modlitbu lásky k bližnímu a odpuštění, ale zpívali jsme jí také: „bijte, zabijte, nikoho neživte.“ Nařikali v ní chudí, ale i ti chudí a právě oni jí zformovali v lidovou píseň, v jediné opojení z krásy a závratnosti světa.

Teprve tenkrát, kdy se změnila němá hrůza a úžas a okouzlení v znak slova, vyrostlo bájesloví a náboženství. Teprve tenkrát, kdy se člověk dovedl pomodlit, povýšil sám sebe Bohem. Vtělil do jazyka rytmus svých úkonů, zachoval je jím svým potomkům. Po tisíciletích nám zní staro-český chorál a tisíciletá cesta národa v naší řeči. Proč mě okouzilo kdysi zpívá z jeho reprodukce.

Je něco iracionálního v poesii jako v terstském přístavu slovo Helouan, když loď, jež tento nápis nesla, byla stará a špinavá? Proč jsem jako lyrik vzplál láskou k Italii a k slunci na jejích chrámech právě onoho roku, kdy kladli dělníci kytky na ono místo u Tibery, kde byl před měsícem zavražděn Matteotti? Proč se moje mateřština rozhořela barevnou fantasií nad pohodou klasické země, ačkoli rozum jí ochlazoval? Bylo to jen proto, že se jižní země položila jako

konejšivá dlaň na mé nervy? Či spíš proto, že moje řeč ve mně volala po českém echu světých jižních krajin, že chtěla ve mně přejmenovat tuto zemi, nasáknout jejím sluncem?

Proč jsem ze sovětského Ruska vedle ozvuků revoluce přinesl do své poesie především ohromující mě obraz času nad světem, vidinu zcela nepolitickou, téměř metafyzickou? Mysli, básníku, jak chceš, a hlasuj, jak chceš, — jakmile přijde chvíle, strhne tě do svého víru jediné kouzelné slovo z rodné řeči, udá ti rytmus a vládne tebou, protože je to slovo, jež čekalo na dne tvé mateřštiny, aby tě vyplnilo jednoho dne celého tajemnými zvuky, jímž jsi neodolal.

Ale mohlo by se zdát, že řeč je svůdce, jenž vede člověka napříč jeho duchu a víře. Nikoli. Slovo je to v básnících, co uhaduje za ně, kam míří jejich proud, řeč, jejíž zvuk je napojen vyznáváním jejich nejnitřnější pravdy, — berou-li je ovšem jen jako dar, jehož si musí zasloužit a jež uchovávají v sobě jako obraz čistoty a světla uprostřed kalu a mlhy.

Je pro básníka zbytečné, aby chválil a doporučoval svou mateřštinu těm druhým. Je jeho jediným nástrojem, ovšem, ale je víc: je jeho jediným cílem. I kdybych uměl tou měrou jinou řeč, mohl bych stále psátí jen tou jedinou, protože jediné strom této řeči zvučí duchem, v němž jsem se zrodil, s nímž jsem se přel, u něhož mi šuměl nejen domov, nýbrž i svět.

Rodná řeč je básníku ovšem nutností, nikoli fetišem.

Žijeme v těžkých dnech, kdy se snadno zamilováváme opičí láskou do domácích fetišů, stejně jako jsme se někdy zamilovávali do fetišů cizích. Užitečnější bude, když se přičiníme všichni, abychom byli své řeči důstojní. Abychom nezrazovali to všechno velké, co jí bylo vysloveno. Abychom si uvědomili, že dobře česky mluvit znamená především svobodně česky myslet.